

FEMİNİST TEORİLER VE MEDYA ÇALIŞMALARI

H. LESLIE STEEVES

Birleşik Devletler'de feminist iletişim çalışmalarında artış gözlemleniyor. Dergiler feminist çalışmalara özel sayılar ayırıyor¹. Feminist talepleri geliştirmek için örgütlenmeler oluşturuldu². Feminist bilginliğin çeşitleri üzerinde düşünümde bulunarak değerlendirmenin ve feminist teorinin toplum bilimine ya da anadamar medya çalışmalarına önerecek neyi olduğunu sistematik olarak incelemenin zamanı gelmiş bulunuyor. Bu yazıda feminist medya araştırmalarını gözden geçiriyor ve eleştirisini yapıyorum. Önceki çalışmaları, anadamar Amerikan medya araştırmalarının yansısı feminist teori, İngiliz kültürel çalışmaları, edebiyat çalışmaları ve film incelemeleri üzerinde odaklaşarak genişletmekteyim. Anadamar medya araştırmalarının çoğu üstü örtük bir liberal feminist perspektifi

- (1) Feminist teori ve feminist eleştirel bilginlik üzerine sistematik olarak çalışmaya 1985 yılının baharında Londra'da hocalık yaparken başladım. Özellikle *Toplumsal Cinsiyet ve Toplum* dersine katıldığım City Üniversitesi'nden Michele Barrett'e çok şey borçluyum. Bir John F. Murray başışı (Iowa Üniversitesi Gazetecilik ve Kitle İletişimi Okulu tarafından verildi) Londra'da kalarak çalışma süremi uzatmamı sağladı. Ayrıca, *Critical Studies in Mass Communication* dergisinin bu çalışmanın elyazmaları üzerinde katkıda bulunucu ve ayrıntılı eleştiriler yapan redikasyon komitesine ve editoryal becerileri paha biçilmez Norma Schulman'a çok şey borçluyum. Bu çalışma üzerinde yorumlarını esirgemeyen öbür isimler de şöyle: Marilyn Crafton Smith, Jack McLeod, Don Smith, Margaret Anderson, C.E. Amesley, Hanno Hardt ve Patrick O'Brien.
- (2) Son beş yıl içerisinde iletişim alanındaki feminist bilginliği geliştirmek için kurulan örgütler Uluslararası İletişim Derneği Feminist Bilginlik Çıkar Grubu'nu; Batı Sözel İletişim Derneği'ne katılan ve yılda iki kez çıkarılan bir dergi olan *Women's Studies in Communication*'ı yayımlayan Kadınlar ve İletişim Üzerine Araştırma Örgütü'nü; yıllık bir konferansı destekleyen İletişim, Dil ve Toplumsal Araştırma Örgütü'nü; yıllık bir konferansı destekleyen İletişim, Dil ve Toplumsal Cinsiyet Üzerine Çalışmalar Örgütü'nü; ve ilk feminist çalışmalar seminerini 1986 yılında gerçekleştiren Sözel İletişim Derneği Kadınlar Kurulu'nu içerir. Feminist konularda yayım yapan dergiler şunları içerir: 9. cilt 1. sayısı "Popüler Kültürün Feminist Eleştirileri" üzerinde yoğunlaşan *Communication; Quarterly Journal of Speech*, ve 1987 yılının kışında (11-1) feminist bir sayı yayımlayan Iowa Üniversitesi'nin *Journal of Communication Inquiry*'si.

yansıtır. Aşağıda, feminist varsayımlarla daha açık bir hesaplaşmanın ve kapsamlı bir feminist teoriler ve çalışmalar silsilesini gözönünde bulundurmanın bizim alanımızdaki çalışmalarımızın teorik ve siyasal değerine zenginlik katabileceğini savunuyorum. Eleştirel bilginlikte sıklıkla benimsenen sosyalist feminist perspektifin hem teorik hem de siyasal zeminlerde liberal perspektiften daha savunulabilir olduğunu ileri sürüyorum.

Bizim alanımızdaki karmaşık feminist teorilere daha çok dikkat sarfedilmesini teşvik eden ilk kişi ben değilim. İngiltere'de büyük ölçüde medya çalışmalarıyla bütünleşmiş olan feminist edebiyat eleştirisi 1970'lerden beri sınıf ve kültür konuları üzerinde yoğunlaşıyordu (örneğin, Olsen, 1978; Robinson, 1978). Eleştirel medya ve film çalışmalarında, sınıf ve kültür de dahil olmak üzere feminist teorik müşahadeler daha önceleri bile öne çıkmaktaydı. Gelgelelim, anadamar Amerikan medya araştırmaları bu gelişmelerin gerisinde kaldı. Janus, 1977 yılında ABD'de kadınların imajları üzerine yapılan içerik analizlerinin varolan patriyarkal yapıları pekiştirmeye hizmet eden liberal bir perspektifi yansıttığına işaret etmiş, ama bu içgörü 1980'lere kadar büyük ölçüde ihmal edilmişti (Amerika'daki erken dönem çalışmaların gözden geçirilmesi için bakınız Smith, 1982; Foss ve Foss, 1983). Jaddou ve Williams (1981), Rakow (1986a, 1986b), Treichler ve Wartella (1986), kadınların patriyarkal yapılar içindeki çeşitli tecrübeleri hakkında yürütülecek feminist teori tarafından şekillendirilmiş çalışmalar için çağrıda bulunarak Janus'un çalışmasını genişletirler. Bu bilginlerin hepsi de feminist teorinin kullanımını için önemli argümanlar geliştirmiş olsalar da, medya araştırmaları için elde hazır bulunan çeşitli feminist çerçeveleri betimlemeye ve analiz etmeye hiçbiri girişmez.

Bu makalede feminist teorileri özetliyor ve feminist medya çalışmalarının bu teoriler bağlamında eleştirisini yapıyorum. Feminizmin üç ana biçimi üzerinde odaklaşıyorum: Biyolojistik ve/veya ayrılıkçı, bireyselci, ve sosyokültürel/ekonomik. Bu biçimler ve onların değişkeleri ayrı varsayımlardan oluşan diziler sunar ve feminist araştırmanın analiz edilmesi için kullanılabilir bir gönderi çerçevesi sağlar, ama tüm kategoriler gibi bunlar da sorunlu kategorilerdir. Medya üzerine feminist literatür o kadar hızlı geliyor ve değişiyor ki, belli bir varsayımlar dizisini gösteren belli bir inceleme, bir

araştırmacının tüm çalışmasını temsil edici nitelikte olmayabilir. Buna ek olarak, kimi çalışmalar sınır durumlarını temsil etmekte olup, aslında pekala başka bir kategoriye de girebilecek olan bir çalışmanın, onu belli bir kategoriye girmeye zorlayan bir karakteristiğini vurgulamayı seçmiş olabilirim. Muğlak durumlar ortaya çıktığında bunun rasyonelini göstermeye çalışsam da, okuyucuları, feminist iletişim çalışmalarının benim kurduğum çerçeveye düzgün bir şekilde uymayabileceği konusunda uyarmak istiyorum.

Feminist Teoriler

Feminist teoriler kadınların toplumdaki neredeyse evrensel değersizleştiriminin kökenlerini ve süregiden doğasını anlamayı amaçlar. Feminist terimi, kadınların erkeklerle ilişkili olarak geleneksel değersizleştiriminin gerçekliğinin, bu ilişkinin değiştirilmeye ihtiyacı olduğu varsayımıyla teorik açıdan kabul edilmesini ima eder (örneğin bkz. Ortner, 1974). Feminist çerçevelerin disiplinler kökenleri karmaşık ve içiçe geçmiş olup, burada ancak kabataslak bir görünüm sunulabilir.

Kadınların değersizleştirimi üzerine feminist teorik perspektifler, seslendikleri sorunun biyolojistik, bireyselci, sosyal psikolojik ya da sosyokültürel ve ekonomik olarak (örneğin, Donovan, 1985; Elsh-tain, 1981; Jagger, 1983) tanımlanıp tanımlanmadığına bağlı olarak en azından dört geniş kategoriye ayrılabilir. Bu perspektifler biyolojik manipülasyonları ve/veya siyasal ayrılıkçılığı (radikal feminizm); bireysel davranışı (liberal feminizm); sosyal psikolojik etkenleri ve bireysel davranışı (bilişsel/toplumsal öğrenme teorileri ve Fransız feminizmleri dahil psikoanalizden etkilenmiş toplumsal cinsiyet teorileri); ve/veya sosyal psikolojik koşulları ve bireyleri etkileyecek devrimci sosyokültürel ve ekonomik olayları (Marksist ve sosyalist feminizm biçimleri) içerecek olan bir değişme ihtiyacını varsaymalarına göre de ayrılabilir. Çeşitli radikal, liberal, Marksist, sosyalist ve Fransız feminist perspektifler toplumda (kadınların rolünün yanısıra) kitle medyasının rolü hakkında farklı varsayımlara sahiptir.

Ulusal ve disiplinler çeşitlilik hatırı sayılır ölçülere ulaşsa da, feminizm ve kitle medyası üzerine yapılan araştırmaların çoğu, sıklıkla bilişsel ya da toplumsal öğrenme teorisinden alınan ek varsayımlarla birlikte liberal bir perspektif barındırır. Liberal feminizm, bu

disiplinler radikal ayrılcılıktan da etkilenmiş olsalar bile, ABD kaynaklı edebiyat çalışmalarında ve sözel çalışmalarda da belirgindir. İngiliz feminist iletişim çalışmalarının çoğu ve birçok Amerikan edebiyat ve film analizleri genel olarak sosyalist feminist niteliktedir. Fransız feminist bilginliğinin çoğu ve kimi İngiliz ve Amerikan çalışmaları, genellikle Marksist tesirleri de sergileyerek psikoanalizden etkilenmiş olan yapısalcılığı ve göstergebilimi kullanır.

Feminist çalışmalar, öbür eleştirel ve anadamar iletişim çalışmalarında bulunan aynı teorik ve metodolojik farklılıkları sergiler. Feminist eleştirel bilginler genellikle Marksist ya da yapısalcı düşünceyle ilişkili olan geniş bir toplumsal teoriyi kullanırlar ve bu bilginlerin araştırma metodları da genellikle niteldir. Ayrıca, bu araştırma tipinde, kitle medyası teorisi ve feminist teori arasındaki çizgi görünmez hale gelir ya da ayurtedilmesi zorlaşır. Feminist toplum bilimciler ise daha bireyselci olma eğilimindeki teorileri kullanır ve metodları genellikle niceldir. Feminist toplum bilimciler genellikle aynı bir iletişim teorisi ve bundan ayrı olarak teorik açıdan tutarlı, varsayılmış ama genellikle dillendirilmemiş bir feminist yaklaşım kullanır.

Radikal Feminizm

Hem radikal feminizm hem de Freudcu psikoanalitik teori cinsiyetler arasında biyolojik olarak doğuştan gelen (*innate*) farklılıklar olduğunu varsayar. Psikoanalitik teori çocuk cinselliğine ve daha sonraki toplumsal cinsiyet gelişimine dair bir açıklama önerir. Yine de, Freud'un kadınları eril normun görüş noktasından bir sapma olarak görmesinden ötürü, feminist bir perspektif değildir psikoanaliz. Bununla birlikte, psikoanalitik teorinin yeniden formüleştirmeleri bazı feministlerin toplumsal cinsiyet farklılıklarının psikolojik kökenlerini açıklama çabalarında önemli olmuştur.

Radikal feminizm genellikle kadınların değersizleştiriminin kökenlerini açıklamaktan ziyade radikal alternatiflerin betimlenmesi ve geliştirilmesiyle ilgilenir. Radikal feminizmin kökenleri sıklıkla de Beauvoir'ın (1952) erkeği 'Özne' ve kadını 'Öteki' olarak betimleyişinde bulunur. Radikal feministler arasında hatırı sayılır farklılıklar olsa da, hepsi de kadınların baskı altında tutulmasının yaygın olduğu ve sorunun sınıfsal reform ya da özel mülkiyet reformu

gibi bireysel eylem ya da toplumsal değişme yoluyla ortadan kaldırılamayacak denli köklü olduğu konusunda oydaşma içindedirler (Jaggar, 1983). En tanınmış radikal feminizm okulu erkeklerin ve kadınların farklı doğalarla doğduklarını varsayar ve bu gruptaki birçok kimse 'patriyarki' terimini erkeklerin kadınlar üzerinde doğuştan (*innately*) ve evrensel olarak tahakküm kurmalarının tüm yollarını kapsayacak şekilde kullanır (örneğin, Millett, 1970). Radikal feminizm, kadınların yeniden üretim süreçleri üzerindeki denetimlerinin patriyarkiyi ayakta tutmanın başlıca vasıtası olduğunu savunur. Kimi radikal feministler bu sorunun tek çözümü olarak biyolojik bir devrim önerisinde bulunur; bu şekilde önerilen devrimin doğası yazarlar arasında epey farklılık gösterse de. Sözelgesi, Daly (1979) ve Bunch (1975) kadınların lezbiyen olmalarının ve kendilerini baskıdan tamamen özgürleştirebilmek için erkeklerden bütün bütüne ayrı yaşamalarının zorunluluğunu vurgular. Firestone (1970) sperm bankalarının ve tüp bebek fabrikalarının kurulmasını önerir ve Piercy (1978) erkeklerin bebek emzirebilecek şekilde hormonal işlemden geçirildikleri kurmaca bir ütopya tasavvur eder. Ayrıca birçok radikal feminist, kadınların kendi dil biçimlerini ve anlamlarını yaratmaya ihtiyaç duyduklarını savunarak patriyarkideki bir etken olarak dile işaret eder (örneğin Daly, 1979, 1984; Rich, 1979; Spender, 1980)³.

Birçok radikal feminist, cinsiyetler arasındaki temel farklılıklara dair varsayımlarıyla tutarlı olarak, uzlaşım toplum bilimi metodlarının eril önyargularla matul olduğunu ve bir gözlemci çerçevesini görüşmecilere ya da metinlere dayattığını ileri sürer (Stanley & Wise, 1983). Bu feministler, geçerli bilgi ortaya koymak için zorunlu ilişkileri geliştirmenin yolları olarak özne tipteki yaklaşımlardan yana çıkar -örneğin, derin mülakat, katılımcı gözlem,

(3) Bugün birçok radikal feministin bu biyolojik konumu reddederek, bunun yerine patriyarkiyi siyasal ve kültürel bir inşa olarak kavramlaştırmayı tercih ettiğine dikkat çekmek önemli. Geleceğim, bu feministler hala patriyarkiyi kaçınılmaz olarak biyolojik bir kaynağa götürmeyecek bir tarzda yapıbozumuna uğratma (*deconstruct*) göreviyle yüzyüzedirler. Buna ek olarak, kendilerine 'radikal' etiketini yakıştırmayan birçok feminist bilgin yine de yalnızca kadınların tarzları üzerinde yoğunlaşılmasına izin verecek şekilde ya da başka siyasal amaçlar için ayrılık biçimlerini savunmaktadır. Ayrıca, birçok kimse açısından radikal feminizmin, sonunda sosyalist feminist konuma çıkan bir evre olduğu görülebiliyor.

bilinç yükseltme ve nitel yorumlama. Radikal feministler genellikle kadınlar üzerine yapılan araştırmaların, kadınların bu metodları kullanmak için zorunlu olan belirgin becerilere sahip olmalarının daha muhtemel olmasından ötürü yalnızca kadınlar tarafından yürütülmesi gerektiğini savunur. (Bununla birlikte, radikal ya da ayrılıkçı ideallerle eşleştirilen iletişim araştırmalarının tamamı metod konusuna özel bir ilgi göstermez.)

Radikal feminist teoriye dayanan pek az kitle medyası araştırması vardır. Pomografi üzerine olan literatürün çoğu radikal feministler tarafından yazılmıştır, ama bu literatür genellikle pomografinin (ve sıklıkla da erotikanın), tecavüzün ve kadınlara karşı gerçekleştirilen öbür adaletsizliklerin dolaysız nedeni olduğunu varsayan (Brownmiller, 1975) polemik bir niteliktedir. Bu yazıların en etkili olanları Lederer'in derlediği *Take Back the Night*'da (1980) içerilmektedir. Bu derlemedeki yazısında Dworkin şunu açıkça belirtir: "Erkekler kadınları hakir gördükleri için pomografi vardır ve erkekler kadınları pomografi varolduğu için hakir görür" (s.289)⁴. Morgan'ın yine aynı derlemedeki polemik yazısı "Teori ve Pratik: Pomografi ve Tecavüz", radikal feminizmin ortaya attığı sorunun, sistematik araştırmanın yokluğu karşısında güvenilir olduğunu kabul eder.

Radikal feminizmin evrensel erkek tahakkümünü varsaymasından ve bir çözüm olarak ayrılıkçılığı amaçlamasından ötürü, bunun kitle medyası çalışmaları açısından iması, ayrı işlemciler, kanal-

(4) Bu konum başlangıçta 1983 yılında Minneapolis Kent Meclisi'ne Catherine MacKinnon ve Andrea Dworkin tarafından sunulan ve medeni haklar yasa-sının bir parçası olarak öngörülen MacKinnon-Dworkin Yasa Tasarısı etrafında dönen tartışmada görülebilir durumdadır (Blakely, 1985; Swan, 1986). Önerilen yasa tasarısı cinsiyetçiliğin tahakküm ve boyun eğdirme ilişkilerini erotikleştiren yayımlarda meşrulaştırıldığını ve bu yüzden pomografidan ötürü zarar görenleri sivil eylemlere geçmeye yetkili kıldığını varsayıyordu. Bu tasarıya, özgürlükler üzerine Birinci Beyanname'ye bir tehdit oluşturduğunu savunan Amerikan Yurttaş Özgürlükleri Birliği ve FACT (*the Feminist Anti-Censorship Taskforce* - Feminist anti-sansür gücü) dahil olmak üzere birçok kaynak karşı çıktı. Ayrıca bu muhalefet, sözkonusu yasa tasarısına verilen sağ-kanat dinsel desteğe dikkat çekerek, bunun kadınların kaçmaya çalıştıkları cinsel bastırılmalara bir geri dönüşün işaretleri olabileceğini önerir. Edebiyat eleştirisi alanında da radikal konudan birçok ayrılma olmuştur. Örneği, Susan Sontag (1969), ortak insan fantazilerini dilendiren 'pomografik imgelem'in geçerliliğini savunur. Ruthven (1984: 86-89) edebiyat çalışmalarındaki bu tartışmayı özetler.

lara ve izleyicilere sahip feminist bir basına ihtiyaç olduğudur. Amerika, İngiltere, Avrupa ve başka yerlerde uzun bir süredir radikal feminist yayımlar bulunmakta. Bu yayımların birçoğunun listesi, Basın Özgürlüğü Kadın Enstitüsü tarafından her yıl yayımlanan *Index/Directory of Women's Media*'da verilmektedir. Bazı betimsel nitelikteki tarihsel ve güncel araştırmalar radikal feminist yayımlar da dahil olmak üzere genel olarak feminist basını kapsamlarına almış olsalar da (örneğin Cadman, Chester & Pivot, 1981; Mather, 1974a, 1974b, 1975), bu basının üretim süreçlerini, içeriğini, izleyicilerini ve etkilerini sistematik olarak değerlendirmeye yönelik pek az araştırma yapılmıştır.

Feminist edebiyat çalışmaları ve sözel çalışmalarda ayrılıkçı izlekler çok daha barizdir. Burada, bu çalışmaların büyük kısmı açıkça biyolojistik olmadığından bir kategori sorunu ortaya çıkar. Gelgelelim, kadınların yazımları ya da konuşmaları üzerine kesin olarak ayrılıkçı ve genellikle tarih dışı, bağlam dışı bir yoğunlaşma, doğuştan gelen (*inborn*) dişil niteliklerin varolduğunu farzeder ve bundan dolayı radikal olarak görülebilir.

Hem edebiyat çalışmaları hem de sözel çalışmalarda kadınların dilinin varlığı, erkeklerinkinden farklı bir dilin varlığı üzerine hatırı sayılır bir araştırma ve tartışma vardır. Abel (1982), Thorne, Kramarae ve Henley (1983), *farklılık* üzerindeki bu vurgunun daha önceleri *ayırma* gösterilen ilgiden ayrıldığına ve Lakoff (1975) tarafından incelenen dildeki cinsiyetçi olmayan ifadeye işaret eder. Edebiyat çalışmalarında, araştırmaların çoğu -hem izlenimci (örneğin Showalter, 1977) hem de nicel (örneğin Hiatt, 1977)- kadınların yazımlarına özgü olan boyutları başarılı bir şekilde tanımlamaya çalışmıştır. Ayrıca, birçok sözel çalışma erkekler ve kadınlar arasındaki farklılıkları temellendirmede sınırlı bir başarıya sahiptir. Thorne vd.'ne

(5) Basın Özgürlüğü Kadınlar Enstitüsü'nün (*Women's Institute for Freedom of the Press - WIFP*) kendi kitle medyası eleştirisini ve analizini 'radikal' olarak betimlediğine dikkat çekilmesi gerekir (Allen & Densmore, 1986). Bununla birlikte, WIFP, işi kadınların basını ve anadamar basını arasında tam bir ayrılık olmasını tavsiye etmeye verdirmez. Daha ziyade, WIFP halkın "kendi adına konuştuğu" ve "bireyler arasında kendi yurttaşlarıyla iletişime geçme yeteneği bakımından eşitliğin" olduğu bir "demokratik ulusal iletişim sistemi"ne erişilebilmesi için bir yeniden yapılanma çabası içindedir (Allen & Densmore, 1985: 76).

(1983) göre, araştırmacılar sözcüğü kullanımı, tümce uzunluğu, sözcük (enunciation), sesin iniş çıkışları ve tonlama gibi değişkenlerdeki farklılıkları araştırmışlardır. Gelgelelim, bulgular genellikle zayıf ve tutarsız olmuştur. Thorne vd. (1983: 14) böylesi çabaları bir 'toplumsal cinsiyet lehçesini' (genderlect) biraraya getirmeye, yani "kadınların ve erkeklerin konuşmalarındaki farklılıkları baştanbaşa resmetmeye" yönelik aşırı bir ilgiye atfeder. Ayrılcı niyet bu çalışmaların birçoğunun berisinde üstü örtük bir şekilde bulunmaktadır. Ayrıca, bu çalışmalar, radikal feministlerin bu metodlara yönelttikleri eleştirinin tersine genellikle nicel çalışmalardır. Thorne vd., bu tür çalışmaların yerini artık konuşmayı özgül toplumsal bağlamlarda inceleyen çalışmaların aldığına işaret eder.

Edebiyat çalışmaları alanında da, kadınların edebiyatlarının ayrı tarihlerini yazmanın ve sadece kadınlar tarafından kaleme alınmış düzyazı ve şiir antolojileri yayımlamanın göreceli değeri üzerine birçok tartışma yapılmıştır. Örneğin, Rich (1979), ayrılcı çabaların, kadınların kendilerine özgü geleneklerini anlamayı geliştirmek açısından önemli olduğunu savunur. Bu argümanı izleyerek, bazı feminist bilginler, erkeklerin ve kadınların kendilerini ifade etme tarzlarını karşılaştırmak yerine, kadınların yazılı ve sözel dilini yorumluyor, yaratıyor ve biraraya topluyor. Bu yeni bilginliğin örnekleri, kendisi epeyce uzlaşım olmayan bir biçimde yazılmış olan Daly'nin (1984) radikal feminist dil eleştirisini, Kramarae ve Treichler'in (1985) feministler tarafından yapılmış yüzlerce katkı yoluyla kadınların tanımlarının daha kişisel olduğunu ve somut karakteristikleri kullanmalarının uzlaşım tanımlardan daha az muhtemel olduğunu gösteren *A Feminist Dictionary*'sini içerir. Ayrıca, Thorne vd. (1983: 18) sözel çalışmalarda ve dil incelemelerindeki, "sözel sanat olarak kadınların dedikoduları, mizahı ve öykü anlatımları üzerine hayal gücüne sahip yeni araştırma"lara işaret ediyor. Ayrıca yakın geçmişte yalnızca kadınların buldukları söyleşiler üzerine yapılan çalışmalar da bu eserde zikredilmektedir.

Edebiyat çalışmalarında, Showalter (1979) sadece kadın yazar üzerinde yoğunlaşan feminist eleştiri için ilk kez 'genokritik' terimini kullanmıştır. Showalter, genokritik, eril teorilerin uyarlanmaları olmayan "tamamen yeni modeller geliştirebilmek" için kadınların yaşantılarının incelenmesini teşvik ettiğini savunur (1979: 28). Ayrıca,

eril-üretim edebiyatın okuyucusu olarak kadınla ilgilenen 'feminist eleştiri'yi genokritikle kıyaslar (s.25-26). "Genokritik, kendimizi eril edebiyat tarihinin çizgisel mutlaklarından özgürleştirdiğimiz, kadınları eril geleneğin çizgilerine uygun kılmaya çalışmayı bıraktığımız ve bunun yerine yeni yeni görülebilir hale gelen dişil kültürün dünyasına odaklaştığımız noktada başlar" (s.28).

Siyah ve lezbiyen feministler de beyaz, heteroseksüel (genellikle orta sınıf) feministlerin kendilerini dışlayan bir edebi gelenek yarattıklarına işaret ederek ayrılcı argümanlar ortaya atarlar. Siyah ve lezbiyen feministlerin amacı yalnızca edebiyattaki cinsiyetçilikle değil, ama aynı zamanda ırkçılık ve heteroseksizmle de savaşacak gelenekler oluşturmaktır⁶.

Ayrılcı argümanların tersine, semiyotik eleştiriler kadın nosyonlarının insan söyleminin ürünleri olup, doğuştan gelen görünümle olmadığını savunur. Bu eleştirmenlerin konumu, hem erkeklerin hem de kadınların yazımları ve konuşmaları içerisindeki devasa üslup çeşitliliğini ortaya koyan birçok çalışma tarafından desteklenir. Örnekler, erkek ve kadın eleştirmenler tarafından yazılan denemelerin analizlerini ve edebiyat eleştirisinde cinsiyet önyargısının, çalışmanın barındırdığı niteliklerden ziyade yazarın toplumsal cinsiyetine dair bilgiyle ilintili olduğunu gösteren deneyleri içerir⁷. Buna ek olarak, Marksizmden etkilenmiş olan bilginler tarafından vurgulanan *toplumsal bağlamı* gözetilen çalışmalar hem sözel incelemelerde hem de edebiyat incelemelerinde giderek önem kazanmaktadır. Bu bilginler, önceki tüm teori ve metodların reddedilmelerinin (metinleri ve dili kendi ayakları üzerinde durmaya bırakmak lehine), daha geniş soruların ele alınmasına izin vermeyen bir indirgemecilik biçimi olduğunu ileri sürmekte. Örneğin, Barrett (1980) yalnızca metnin kendisi adına

(6) Abel ve Abel (1983), Showalter (1985 b) ve Eagleton (1986), lezbiyen ve siyah feministlerin argümanlarını gösteren lezbiyen feminist yazarların (örneğin Bonnie Zimmerman, Adrienne Rich) ve siyah feminist yazarların (örneğin Barbara Smith, Deborah McDowell) yazılarını içermektedir. Ayrıca, siyah feminist bilginlikteki önemli konular üzerine yazılar için bkz. Hull, Scott ve Smith (1982).

(7) Ayrı bir kadın dilinin varlığı ve ayrılcı antolojiler ile edebi tarihlerin değeriyle ilgili tartışmaların bir özeti için bkz. Ruthven (1984: 92-128). Kadın konuşmaları ve dili üzerine yapılmış ek araştırmalar için bkz. Thorne vd. (1983).

konusması'nda ısrar eden edebiyat geleneğini değil, ama aynı zamanda yapısalcı analizleri de eleştirir. Barrett'e göre, "analizimizi yalnızca metnin kendisiyle sınırlandırmak analiz *nesnesini*, nesnenin kendi açıklama araçlarına dönüştürmektir; bu, tanımı gereği, doyurucu bir açıklama sağlayamaz. Sorunu yalnızca metine indirgemek, metni ekonomik ilişkilerin mekanik dışavurumuna indirgemek denli beyhude bir indirgemecilik biçimidir" (1980: 100).

Böylesi eleştirilere rağmen, ayrılıkçılar gelenekler arasındaki ya da içerisindeki çeşitliliğin kanıtlarının maruz kalınan ve kalınmaya devam edilen adaletsizlikleri onarmayacağına işaret eder. Bundan dolayı, ayrılıkçılar, siyahları ve lezbiyenleri de dahil olmak üzere kadınların çalışmalarını yayımlamayı ve incelemeyi ve aynı yazma ve konuşma tarzlarını yeşertmeyi sürdürür.

Liberal Feminizm

Liberal feminizm en çok Amerika'daki feminizm üzerinde etkili olmuştur (örneğin Elshtain, 1981; Jaggar, 1983). Jaggar (1983), liberal feminizmi liberal siyasal felsefenin (Locke, Kant, Mill, Rawls ve öbürleri tarafından açıklanarak sunulduğu haliyle) kadınlar tarafından yaşantılanan siyasal ve ekonomik haksızlıklara bir uygulanımı olarak betimliyor. Jaggar 300 yıllık liberal felsefe tarihini kapitalizmin ve bireysel özerkliğin korunması ve fırsat eşitliği yolundaki kapitalist taleplerin tarihiyle bağlantılandırır.

Liberal teori rasyonel zihinsel gelişimin en yüksek insan ideali olduğunu ve devletin bu amacı ve bununla ilintili amaçları izleme konusunda herkese eşit fırsat yaratılmasını güvence altına alacak şekilde edimde bulunması gerektiğini varsayar. Bundan dolayı liberal feministlerin çoğu çabalarını kadınların entellektüel gelişim ve mesleki başarı fırsatlarını geliştirecek yasaları yaratmaya ve değiştirmeye hasreder. Erken dönem liberalleri kadınların eşit oy ve mülkiyet hakkı için çalıştılar. Günümüzün liberalleri eşit ücret ve istihdam gibi konular için savaşıyorlar.

Liberal feminizm toplumsal cinsiyet farklılıklarının psikolojik kökenlerine eğilmez. Birçok liberal feminist, haksızlıkların rasyonel argüman yoluyla çözümlenebilecek bir irrasyonel önyargı meselesinin ibaret olduğuna inanır. Bununla birlikte, öbür birçok liberal feminist, toplumsallaşma teorisi ve araştırmasından düşünceler ödünç alır.

Sosyal psikologlar çocukluktaki bilişsel etkenleri ve rol eğitimini toplumsal cinsiyete dayalı davranışın kaynakları olarak tanımlar. Kohlberg (1966) gibi biliş teorisyenleri, çocukların bir kez kendi toplumsal cinsiyetlerinin sabit olduğunu anlamalarıyla birlikte, aynı cinsiyetten olanların davranışlarını taklit ederek bilişsel tutarlılığı koruduklarını varsayar. Bunun tersine, toplumsal öğrenme teorisyenleri (Bandura, 1977; Mischel, 1966, 1970), çocukların davranış modelleştirmesinde ödüllerin ve pekiştirmelerin önemini vurgular. Toplumsal öğrenme teorileri cinsiyet-rolü öğreniminin davranış modelleştirmesi yoluyla ce-reyan ettiğini kabul ederler, ama davranış modelleştirmenin çocuğun pekiştirme tarihiyle açıklanabilecek karmaşık bilişsel süreçler tarafından güdümlendiğini ileri sürerler. Her iki perspektif de cinsiyet-rolü davranışının edinilmesinde modelleştirmen ve pekiştirimin (ebe-veynler, öğretmenler, medya vb. tarafından) önemini kabul eder, ama toplumsal öğrenme teorileri bunun birtakım farklı bilişsel süreçler yoluyla gerçekleştiğini savunur. Bu perspektiflerden etkilenen liberal feministler rasyonel argüman ve yasal mücadelenin, hem kadınların fırsatlarını artırmada hem de yetişkin kadınlar ve kızlar için rol modelleri sağlamada etkili olduğunu savunur.

Liberal feministlerin varolan kapitalist sosyoekonomik sistemlerde fırsat eşitliğinin mümkün olduğuna besledikleri inanç, incelenen her birimi (özne, hanehalkı vb.) eşitmiş gibi kabul eden geleneksel toplum bilimi araştırma metodlarını kabul etmelerine yolaçar. Bu metodların eril önyargıyla dolu olduğunu savunan radikal feministlerden farklı olarak, liberal feministler bu metodların feminist amaçları geliştirmek için henüz etkili bir şekilde kullanılmamış olduklarını savunur (Jayaratne, 1983).

Birleşik Devletler'de liberal feminist yaklaşımlar medya çalışmalarının yanı sıra edebiyat çalışmaları ve sözel çalışmalarda da yaygındır. Gelgelelim, liberal feminist bilginlik her disiplinde farklı olarak gelişmiştir. Edebiyat çalışmalarında liberal bilginlik öncelikle nitel içerik analizlerini içerir. Liberal feminist sözel çalışmalar ve medya çalışmalarında, bilginlik öncelikle nicel içerik analizlerinden oluşur. Ünlü kadın gazeteciler, medya çalışanları ve medya etiketleri de incelenir. Yakın geçmişteki birçok liberal feminist medya çalışmaları açıkça bir iletişim teorisini test etmeyi amaçlamıştır. İletişim teorisi üzerindeki bu yoğunlaşma, Amerikan medya bilginlerinin daha kar-

maşık feminist teorileri çalışmalarına katarak yerleştirmedeki yavaş ilerlemeyi (edebiyat bilgileriyle karşılaştırıldığında yavaş) kısmen açıklayabilir⁸.

İçerik Analizi

Edebiyat çalışmaları alanında, liberal feminist varsayımların en bariz görülebildiği alan, etraflıca açıklanmamış bir halde olsa da, erken dönem bir feminist eleştiri biçimi olan 'kadın imgeleri' çalışmaları denilen incelemelerdir. Ruthven'e göre (1984: 70), kadın imgeleri çalışmalarına "kısmen başlangıçta akademik feminizmin edebi metinlerin kadınlara ne türden rol modellerinin sunduğunun kanıtlarını görmek için kullanılacak ve ayıklanabilecek bir tür sosyoloji olarak kavranmasından ötürü" önem verilmiştir. Hem Ruthven (1984) hem de Eagleton (1986), edebi eserlerin kadınlara kadın hareketiyle tutarlı rol modelleri sağlaması ve feminist eleştirinin metinleri bu temelde değerlendirmesi gerektiği şeklindeki Register'in (1975) liberal argümanını zikreder. Eagleton (1986:2), 1960'lı ve 1970'li yıllarda kaleme alınan, "ondokuzuncu ve yirminci yüzyıllarda İngiltere ve Amerika'da yaşayan beyaz, orta sınıf, heteroseksüel (ya da heteroseksüel olarak sunulan) kadınların" eserleri üzerinde yoğunlaşan önemli metinlerin (örneğin, Ellmann, 1968; Moers, 1976; Showalter, 1977; Spacks, 1975) bu vurguya karşı çıkmadığına dikkat çeker. 1960'lı ve 1970'li yıllar, Marilyn French'in *The Women's Room* (1977) gibi kadın teklerinin başarılı özgürleşimi üzerinde yoğunlaşan çağdaş romanlara dair incelemeler de dahil olmak üzere edebiyattaki cinsiyet-rolü temsilleriyle ilişkili birçok çalışmayı ve dersi kamçladı. Gelgelelim, bu nitel analizler aynı gözlemleri yinelemekle ve toplumsal cinsiyetin dışında kalan öbür etkenleri gözönüne almada başarısız olmakla eleştirildi (Newton, 1981; Robinson, 1978). Kadınların yazılarına dair ayrılıkçı, semiyotik ve Marksist perspektiflerden etkilenmiş analizler geçtiğimiz yıllarda imge çalışmalarından daha çok öne çıkarılmışlardır.

(8) Benzer şekilde Tuchman (1979: 520) anadamar feminist medya araştırmasının "akademik kitle iletişimi çalışmalarına bağımlılığınan ötürü sakatlanmış" olduğunu savunur. Elbette, başka bir bariz gözlem de, kitle iletişimi çalışmasına kadınların katılımlarının ancak son on yıl içerisinde önemli ölçüde artmış olduğudur. Bunun tersine, kadınların edebi üretim ve eleştiriyeye katılımları uzun ve anlamlı bir tarihe sahiptir.

Medya çalışmaları alanında, kadınların mevcudiyetine ya da yokluğuna, kadınlara dair klişeleştirmelere ve kadınların değersizleştirmelerine ilişkin içerik analizleri Amerikan dergilerinde bolca bulunur. Butler ve Paisley (1980), Tuchman ve meslekdaşları (1978) ve Courtney ve Whipple (1980) bu analizlerin örneklerini sunar⁹. Bu çalışmalar az gelişmiş bir teorik çerçeveye malul olsalar da, kadınların kamusal görünürlüklerini artırma idealini açıkça vurgular ve geleneksel klişeleri eleştirir. Sözkonusu çalışmalar bir klişeyle neyin kastedildiğini teorik olarak işlemeye kalkmaz, yalnızca tekil izleyici üyelerin zihinlerindeki aşırı genelleştirmeleri pekiştirdiği varsayılan karakter özelliklerini sınıflandırır¹⁰.

Örneğin Lichter, Lichter ve Rothman (1986) 1955'den 1986'ya kadarki *prime time* televizyonunda belli başlı temaları ve karakterleri analiz eder. Bulguları genelde şöyledir: "Kadın karakterler erkek karakterden daha az görünür ve kadın karakter daha zayıf olan cinsiyet olarak resmedilir. Kadın karakterlerin olgun yetişkinler haline gelmeleri daha az muhtemeldir, eğitimleri daha azdır ve düşük statüdeki işlerde çalışırlar. Erkekler işin, toplumsal ilişkilerin ve cinselliğin

(9) Üstü örtük olarak liberal feminist varsayımları yansıtan kitle iletişimi literatüründeki içerik analizlerinin seçilmiş örnekleri şu çalışmaları içerir: *Televizyon reklamları* konusunda Courtney ve Whipple (1984), Dominick ve Rauch (1972), Maracek ve meslekdaşları (1978), O'Donnel ve O'Donnell (1978) ve Thoveron (1986); *televizyon programları* konusunda Fine (1981), Lichter, Lichter ve Rothman (1986), McNeil (1975), Segger, Hafen ve Hannonen-Gladden (1981), Tedesco (1974), Thoveron (1986) ve Turow (1974); *magazin dergilerindeki reklamlar* konusunda Courtney ve Lockeretz (1971), Pingree ve meslekdaşları (1976), Sexton ve Haberman (1974) ve Wagner ve banos (1973); *magazin dergilerindeki öyküler* konusunda Loughlin (1983) ve Newkirk (1977); *gazete (reklamlar, fotoğraflar, çizgi romanlar ya da öyküler)* konusunda Blackwood (1983), Miller (1975, 1976), Guenin (1975), Potter (1985) ve Streicher (1974). Ayrıca çok sayıda ek örnek için bkz. Butler ve Paisley (1980), Courtney ve Whipple (1980) ve Tuchman vd. (1978). Sözel çalışmalarda, erkeklerin dilin içeriğinde ve kullanımında çok daha görülebilir olduğunu kanıtlayan pek çok nicel araştırma var. Örnekler için bkz. Thorne vd. (1983).

(10) Klişe kavramının ayrıntılı olarak tartışılması konusunda bkz. Perkins (1977) ve Seiter (1986). Perkins, klişelerin çeşili baskı ideolojilerini hangi yollarla meşrulaştırma ve destekleme işlevi gördüğüne dair önerilerde bulunmakta. Seiter, sosyal psikologların klişeleri genellikle bilişsel olarak tanımladıklarına ve böylece tanımların destekledikleri metodların ekonomik, tarihsel ve siyasal soruları maskeleyişine işaret eder.

kamusal dünyasını temsil ederken kadın karakterlerin faaliyetleri evin, kişisel ilişkilerin ve cinselliğin özel dünyasını temsil etme eğilimindedir" (1986: 17).

Bu yazarların belli bir zaman zarfında yaptıkları analiz bu tasvirlerde çok az sayısal değişme olduğunu gösterir. Bununla birlikte, geçtiğimiz 10 yıl içinde birkaç 'ilerici serpillmeler' olduğuna dikkat çekmektedirler. En önemlisi, izleklerin açıkça kadın haklarına değindikleri 54 örnek saymışlardır ve 1965'den beri bu örneklerin hepsinde de öykü cinsel eşitliği savunmuştur. Yazarlar böylesi parçaları alkışlamakta ve ikisi de onların liberal feminizm anlayışlarını gösteren iki örnek sunmaktalar. Bu örnekler, ailenin eril üyelerinin dişileri bir kamp gezisinden dışlama girişiminde buldukları, ama başaramadıkları *Eight is Enough* öyküsü ve öbürü de Maude'nin bir 200. yıldönümü kutlamasını yönettiği ve tarihteki ünlü kadınlar izleği uğrunda mücadele etmek zorunda kaldığı bir *Maude* öyküsüdür. Yazarlar, "televizyonun genelde kadınlar hakkında söylediği, belli kadınlar hakkında gösterdiği şeyden oldukça farklıdır" (Lichter, Lichter & Rothman, 1986: 19) sonucuna varıyor. Daha sonra açıklığa kavuşacağı üzere, bu televizyonlaştırılmış ele alış tarzı, genelde kadınların koşullarının genellikle belli kadın kategorilerinininkinden oldukça farklı olduğu kadınların kapitalizm koşulları altındaki durumlarının bariz bir metaforudur.

İçerik analizine liberal bir feminist yaklaşımın özellikle çarpıcı bir örneği, Suzanne Pingree ve meslektaşlarının yaratıkları 'bilinç ölçeği'dir (1976). Smith (1982), araştırmacının basit nominal sınıflandırmaların ötesine gitmesine elverdiği için 'bilinç ölçeği'ni över. Bu ölçek kadınların tasvirinin beş hiyerarşik düzeyini ölçer. En düşüğünden en yükseğine olmak üzere bu ölçek şunu öne sürer: (1) İki boyutlu beyinsiz bir dekorasyon; (2) geleneksel bir dişi rolünde 'kendini münasip yerinde'; (3) önceliğin açıkça geleneksele verildiği hem geleneksel hem de geleneksel olmayan 'iki yerde birden'; (4) geleneksel olmayan bir ortamda erkeğin eşiti; (5) klişelerin dışında bir birey olarak. Pingree vd. liberal perspektiflerini açık kılmasalar da, bu perspektif oluşturulan bu hiyerarşiyle kamılanmaktadır.

Üstü örtük olarak liberal feminizme dayanan Amerikan içerik analizlerinin çoğu, araştırmanın zeminini oluşturan kitle iletişimi teorisini özgül bir şekilde açıklamaz. Gelgelelim, birçoğu gündem

oluşturma ya da yeşertme (*cultivation*) etkileri üzerinde çalışır. Gündem oluşturma araştırması medyanın belli bir konuyu öne çıkartmak için gündem oluşturabileceğini varsayar (McCombs & Shaw, 1972; McLeod, Becker & Byrnes, 1974). Feminist örnekler Epstein'in derlediği, haberlerde kadın konularının marjinalliği ile basının gündem oluşturma işlevi arasındaki ilişkiler üzerine bir dizi rapor ve denemeyi (1978) ve Lazier-Smith'in 19. Beyanname ile önerilen Eşit Haklar Beyannamesine basında verilen yer üzerine yaptığı çalışmayı (1984) içerir.

Haberlerde öne çıkartılan konuların izleyici tarafından algılanmasının tersine, izleyicinin toplumsal gerçekliği algılamasının medya tarafından değiştirileceğinin vurgulanması hariç tutulduğunda, yeşertme nosyonu gündem oluşturma nosyonuna benzer (Gerbner & Gross, 1976; Gerbner, Gross, Morgan & Signorelli, 1980). Sabun köpüğüne (*soap opera*) ilişkin birçok içerik analizi yeşertme etkilerini varsayıyor görünmekte. Örneğin, Fine (1981) sabun köpüğü tasvirlerini gerçek dünya hakkında bilinenle karşılaştırır. Fine, sabun köpüğü üzerine kadınlar arasındaki muhabbetlerin neredeyse her zaman kişisel konular tarafından tanımlanırken, erkekler arasındaki muhabbetlerin mesleki olarak tanımlandığını belirtir. En içten muhabbetler ise erkekler ile kadınlar arasında olanlardır. Bu araştırma istihdam istatistikleriyle çelişen eve bağlı, romantik yönelimli bir olumsuz liberal kadın klişesini ve araştırmacıların izleyicilerin yanıltıcı algılamalarına yolaçtığını varsaydıkları klişeyi açığa çıkarır¹¹.

Tarihsel Çalışmalar ve Medya İşlemcilerine Dair İncelemeler

Kitle medyasında yer alan kadınlar üzerine yapılan tarihsel çalışmalar epey çoktur (bkz. Foss & Foss, 1983; Smith, 1982). Bu çalışmaların çoğu üstü örtük liberal varsayımlara dayanır. Kadınların dikkate değer başarıları övülürken, bu başarıları etkilemiş olabilecek sınıf, ırk ya da cinsel tercih farklılıklarına çok az değinilmesi ya da hiç değinilmemesi bu üstü örtük liberal varsayımları ele verir. Bunun iki

(11) Yeşertme etkilerini varsayan birkaç sabun köpüğü (*soap opera*) içerik analizi örneği için bkz. Cassata ve Skill (1983). Ayrıca, ampirisist sabun köpüğü içerik analizlerinin mükemmel bir şekilde gözden geçirilişi ve eleştirilişi için bkz. Allen (1985).

örneği, genellikle kadın ve medya derslerinde okuma metinleri olarak kullanılan Marzolf'un *Up From the Footnote'u* (1977) ve Beasley ile Silvers'in *Women in Media: A Documentary Source Book'u*dur (1977). Smith (1982), bu eserlerden oluşan demeti, liberal yönelimlerinden ötürü değil, herhangi bir türden net bir teorik analiz kullanmalarından ötürü eleştirir¹². Covert (1981), kadınların medya tarihine, özerklik ve başarıyı selamlayan geleneksel biçimlerden farklı bir tarzda yaklaşılması çağrısında bulunur. Kadın gazeteciler üzerine yapılan tarihsel çalışmalara ek olarak, ünlü erkek yazarların karıları ve sekreterleri de dahil olmak üzere edebiyat alanındaki kadınlar üzerinde yoğunlaşan birçok çalışma vardır. Eagleton (1986), Birleşik Devletler'de 1960'ların sonlarında ve 1970'lerde yayımlanan birçok edebi analizin bu kategoriye girdiğine, yani bu çalışmaların İngiltere ya da Amerika'da yaşamış olan beyaz, orta sınıf, heteroseksüel kadın yazarlar üzerinde yoğunlaştıklarına dikkat çeker. Gazetecilik alanında yer almış kadınlar hakkındaki çalışmaların yanısıra bu çalışmaların birçoğu, yalnızca liberalizmle değil, özerk bir kadın geleneğinin varlığı ve bu şekilde belletilmesi gerektiği yolundaki ayrılıkçı varsayımlarla da bağlantılandırılabilir (Ruthven, 1984).

Medya işlemcilerine dair birçok çalışma, medya mesleklerinde yer alan kadınların sayıları ve kadınların sahip oldukları fırsatlar bakımından varolan eşitsizlikler üzerinde yoğunlaşmaları bakımından liberal feminist nitelikler gösterir. Bu çalışmaların örnekleri, Ogan ve meslektaşlarının gazete yönetimindeki kadınlar üzerine yaptıkları iki çalışmayı (1979, 1980), Sohn'un gazete yöneticileri üzerine çalışmasını (1984), Lichter, Lichter ve Rothman'ın televizyon yazarları, prodüktörleri ve yöneticilerine dair yaptıkları araştırmayı (1983), Caplette'nin kitap yayıncılığında yer alan kadınlar üzerine incelemesini (1982), Baehr ve Ryan'ın İngiltere'de radyoda çalışan kadınlar üzerine çalışmasını (1984), Serra ve Kallan'ın *PM Magazine'deki* top-

(12) Smith, endüstriyel kapitalizmin gelişiminin kadınların toplumdaki rollerinin giderek değersizleştirilmesiyle bağlantılandırıldığı Douglas'ın *The Feminization of American Culture* (1977) başlıklı eserini analitik tarihin ender örneklerinden biri olarak zikreder. (Böyle bir analitik tarihin daha yakın tarihli bir örneği Honey'in *Creating Rosie the Riveter: Class, gender and propaganda during World War II* - 1984 - başlıklı eserine ve tarihsel kadın çalışmalarının hangi yollardan geliştirilebileceğine dair tartışmalar için bkz. Newton, Ryan ve Walkowitz - 1983- deki makaleler).

lumsal cinsiyete dayalı haksızlıklar üzerine yaptıkları araştırmayı (1983) ve Barnes ile meslektaşlarının yayımlanan haberler açısından muhabirin ve kaynağın toplumsal cinsiyetinin etkileri üzerine yürüttükleri araştırmayı (1984) içerir. Bu çalışmalar üstü örtük liberal varsayımlar sergilese de, hiçbirisi derinlemesine yapılmış birer teorik analiz niteliği taşımaz. Bu medya çalışmaları, kadın yazarları kısıtlayan daha karmaşık maddi ve ideolojik etkenleri serimleyen kadınlar üzerine ve medya üretimi hakkında yürütülen eleştirel bilginlikle karşılık içinde durur (Eagleton, 1986).

Etki Çalışmaları

Liberal bir perspektiften hareketle medya tasvirinin izleyici üzerindeki etkilerini inceleyen araştırma karşılaştırmalı olarak pek azdır. Mevcut çalışmaların çoğu medya tasvirinin doğurgularını gündem oluşturma, yeşertme ya da kullanımlar ve doyumlar perspektifinden bekledi. Buna ek olarak, bazı çalışmalar toplumsallaşma teorisi ve araştırmasını kullanır. Bu araştırmada liberal ya da başka tür bir feminist perspektif kolayca ayırtedilebilir olmasa da, kullanımlar, ölçümler ve yapılan varsayımlar genellikle liberal feminizmle tutarlılık içindedir.

Gündem oluşturma, yeşertme, kullanımlar ve doyumlar: Gündem oluşturma araştırması, medyada kadınların sorunlarına ayrılan mekan ya da zaman ile bunların izleyicilerin dikkatini ne ölçüde fiilen işgal ettiğini karşılaştırmada başarısızdır (Tuchman, 1978: 5). Bununla birlikte, yeşertim perspektifiyle yürütülen bazı araştırmalar medya içeriği ile izleyicinin toplumsal gerçeklik hakkındaki algılarını karşılaştırmıştır. Örneğin, Gross ve Jeffries-Fox (1978), çocuklarda fazla televizyon izlemenin eğitime dair düşük arzular ve cinsiyetçi tutumlarla karşılıklı ilişkisi bulunduğunu belirtmektedir. Gross ve Jeffries-Fox'un tutum ölçümleri, azalan cinsiyetçiliğin kadınların mesleki açıdan hırslı ve başarılı olarak algılanmasının artmasını gerektirdiği yollu feminist varsayımı göstermektedir. Başka bir yeşertme çalışmasında, Buerkel-Rothfuss ve Mayes (1981) sabun köpüklerini izlemenin, izleyicilerin erkeklerin ve kadınların gizli ilişkileri olduğuna, boşandıklarına, gayri meşru çocuk sahibi olduklarına, ciddi işlemlere maruz kaldıklarına ve kadınların ev kadını olduklarına, düşük yaptıklarına ve hiç çalışmadıklarına inanmaları ile

karşılıklı ilişkisinin bulunduğunu bulgulamışlardır. Yazarlar bu çarpık algıların yeşertme etkilerinin dışında kalan doğurgularını tartışmalar da, bulgular (Fine'in 1981 tarihli çalışmasında olduğu gibi) liberal bir feminist perspektiften bakıldığında kadınlara dair olumsuz bir klişe algıyı göstermektedir. Cantor ve Pingree (1983: 145), sabun köpüğü incelemelerinin, sabun köpüklerinin feminist bilinci nasıl etkilediği sorusuna açıkça eğilimesi gerektirdiğini gösterdiğini savunmaktadır. Ayrıca, yeşertme (ve toplumsallaşma) etkileri imkanına dayalı olarak, sabun köpüğü prodüktörlerinin Eşit Haklar Maddesi gibi feminist konularla uğraşmak için daha büyük bir çaba harcayabileceklerini ve cinsiyet rollerine dair daha az muhafazakar bir görüntü sunabileceklerini de önerirler.

Bu gündem oluşturma ve yeşertme analizlerinden başka pek az Amerikan araştırması yetişkin kadınların medya kullanımını inceledi. Feminist tutumların medya kullanımı üzerinde etkisine dair yalnızca bir çalışmaya rastlayabildim. Lull, Mulac ve Rosen (1983), liberal feminist tutumlara sahip hem erkeklerin hem de kadınların feminist olmayanlara göre televizyona daha az zaman ayırdıklarını ve feminizmleriyle tutarlı olarak alternatif tipte televizyon ve radyo programlarını tercih ettiklerini buldu. Bu bulgular, Andreassen ve benim (1983), çalışan kadınların magazin dergileri kullanımı üzerine yürüttüğümüz incelemeyle tutarlıdır. İddiacı kadınların (yani, ayrımcı bir iş durumunu değiştirmek için ciddi olarak eyleme geçen kadınların) geleneksel magazin dergilerini iddiacı olmayan kadınlardan daha az okuduklarını bulduk.

Kadınların medya kullanımına dair birkaç çalışma daha, bireylerin bilinçli bir şekilde kitle medyasından birtakım doyumlar belediklerini varsayan bir kullanımlar ve doyumlar yaklaşımını kullandı (Blumler & Katz, 1974). Bu çalışmalar nadiren feminist bir perspektif sergilemekle birlikte, bireylerin belirli birtakım doyumlar elde etmek amacıyla bile isteye medyaya yönelebileceklerini varsaymaları bakımından liberal bir feminist perspektifle en tutarlı olan çalışmalardır. Kadınlar üzerine yapılan bu çalışmaların hemen hepsi sabun köpüklerini dinleme ve izlemeye yöneliktir (örneğin, Compesi, 1980; Herzog, 1944; Miyazaki, 1981). Aslında, herhangi bir tipte ilk kullanımlar ve doyumlar incelemesi, ev kadınlarının radyodaki sabun köpüklerini kullanımları üzerine yapılmış olan incelemeydi (Herzog, 1944).

Allen (1985) ve Cantor ve Pingree (1983), kullanımlar ve doyumlar incelemeleri de dahil olmak üzere sabun köpükleri üzerine mevcut literatürü gözden geçirmekte. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*'nin yaz 1985 sayısında yer alan birkaç makale çok sayıda kullanımlar ve doyumlar çalışmasına değinmektedir. Cantor ve Pingree'nin sundukları özet (1983), kadınların sabun köpüklerini başka insanların sorunlarıyla özdeşleşmek yoluyla duygulanımsal boşalım için, daha iyi ya da kolay hayat tarzlarına kaçış için, arkadaşlık ve yalnızlığın çaresi olarak, gündelik sorunlar hakkında pratik bilgiler edinmek için ve eğlence ve gevşeme için kullandıklarını kanıtlamaktadır. Başka birkaç çalışma belli tipte doyumlar arayan insan tiplerine dair analizleri sunmaktadır. Buna ek olarak, yakın tarihli kullanımlar ve doyumlar araştırmaları, izleme güdülenimlerinin iki ana tipe ayrılabilceğini göstermiştir: Alışkanlığa dayalı ve yoldan çıkartıcı davranışı yansıtan törensel kullanımlar ve daha amaç-yönelimli davranışı yansıtan araçsal kullanımlar (örneğin, Rubin, 1985). Carveth ve Alexander (1985), yeşertme etkisinin törensel izleyiciler arasında araçsal izleyicilerdekenden daha güçlü olduğunu bildirerek sabun köpüğü izlemedeki kullanımlar ve doyumlar teorisini yeşertme teorisine bağlantılandırmaktadır.

Toplumsallaşma çalışmaları: Toplumsallaşma teorisine başvuran feminist çalışmaların çoğu medyanın çocuklar üzerindeki etkileri üzerinde yoğunlaştı ve bunların çoğu da televizyona ağırlık verdi¹³. Araştırmacılar genelde çocukların televizyon izlemelerinin toplumsal cinsiyete dair klişe davranış algılarıyla ilişkili olup olmadığını (örneğin, Atkin & Miller, 1975; Beuf, 1974; Freuh & McGhee, 1975;

(13) Kimi içerik analizleri, araştırma rasyonellerinde ve tartışmalarında toplumsal öğrenme ve bilişsel (*cognitive*) gelişim teorisyenlerine başvurur. Bunun örnekleri şunlardır: Busby (1974), Franzwa (1974), Smith ve Matre (1975) ve Weitzman, Eifler, Hokada ve Ross (1974). Hem içerik analizlerindeki hem de etki çalışmalarındaki çocuklar ve televizyon bakımından cinsiyet rolü klişeleştirimi üzerine araştırmaların eksiksiz olarak tartışıldığı bir çalışma için bkz. Williams, LaRose ve Frost (1981). Çocukları kapsayan toplumsallaşma ve çalışmalarına ek olarak, sosyal psikolojik ve perspektiften yapılan bazı deneysel araştırmalar, pornografinin erkeklerin kadınları algılamaları ve kadınlara yönelik erkek saldırganlığı üzerinde etkilerini incelemiştir. Bu konudaki literatürün tarandığı bir eser için bkz. Malamuth ve Donnerstein (1984).

Miller & Reeves, 1976; Pingree, 1978), özellikle aynı toplumsal cinsiyetten karakterlere açık olmanın gerçek klişe ya da geleneksel olmayan davranışla ilişkili olup olmadığını (örneğin, Fischer & Torney, 1976; McArthur & Eisen, 1976), ve çocukların kendi toplumsal cinsiyetlerinden olan medya karakterleriyle ilgilenip ilgilenmediklerini (örneğin, Sprafkin & Liebert, 1978) test etmektedir. Bu çalışmalar cinsiyete dair klişeler sergileyen medyaya açık kalmak ile klişe algular, tutumlar ve davranışlar arasında olumlu ilişkilerin bulunduğunu gösterir ve bazı çalışmalar medyanın çocuklara cinsiyetçi olmayan tutum ve davranışları öğretmek için kullanılabilirliğini ima eder (örneğin, McArthur & Eisen, 1976; Pingree, 1978; Williams, LaRose & Frost, 1981). Gelgelelim, sözü edilen olumlu ilişkiler çoğu durumda güçlü olmayıp, IQ, yaş ve cinsiyet değişkenleri denetlendiği zaman daha da zayıflamaktadır (Butler & Paisley, 1980). Örneğin, Pingree (1978), kadınların geleneksel olmayan rollerde görüldükleri dizileri izleyen her iki cinsiyetten IQ'ları üçüncü dereceden olanların ve sekizinci derecedeki kızların tutum ölçeklerine cinsiyetçi yanıtlar vermemeleri ihtimalinin, klişeler barındıran dizileri izleyen çocuklarınkinden daha düşük olduğunu buldu. Gelgelelim, bu deneyin sekizinci derecedeki oğlanlar üzerinde hiçbir etkisi yoktu. Ayrıca, Pingree ve Hawkins (1980: 295-298), bazı sonuçlardaki ilginç özelliklere işaret etmekte. Örneğin, Atkin ve Miller (1975), bir kadın yargıcın olduğu bir dizi izleyen çocukların, kadınların meslek sahibi olabileceklerini düşündüklerini, ama kadın bilgisayar programcılarının ve televizyon teknisyenlerinin olduğu dizilerin benzer sonuçlar üretmediğini belirtir. Drabman, Hammer ve Jarvie'nin (1976) yaptıkları bir inceleme, çocukların çoğunun zaten önceden biçimlenmiş klişelerinin araştırmaları şaşırtıp karıştırabileceğini gösterdi. Çocuklara Dr. Mary'ye ve Hastabakıcı David'e yapılan ziyaretlerin videoları izlettirildi ve doktor ve hastabakıcının isimlerini anımsamaları istendi. IQ dereceleri birinci ve üçüncü düzeyde olanların yalnızca pek azı doktor için bir kadın ismi ve hastabakıcı için bir erkek ismi verebildi. Bu tip zayıflıklar Durkin'in çocukların (4-9 yaş arası) bir sürü klişe barındıran televizyon parçaları üzerine yorumları hakkında yaptığı bir incelemede de (1984) aydınlatılmaktadır. Çocuklarla yapılan mülakat, çok erken bir yaşta bile çocukların herhangi bir şeyi izlemeleri olayında toplumsal cinsiyete dayalı hatırı sayılır bir bilginin işe karıştığını ve çocukların gördüklerini yorumlama ve süslemede bu bilgiyi kullandıklarını gösterdi.

Böylesi sonuçlar, toplumsal cinsiyete dayalı davranış ve kadınların toplumdaki ikincil statüsüne dair ideolojiyi, liberal feminist teori ve toplumsallaşma teorisinin tek başına açıklayamayacağını gösterir. Aslında, bu perspektifler söz konusu davranışın ve ideolojinin ortaya çıkışlarına işaret etmekten daha fazla bir şey yapmazlar. Edebiyat çalışmaları ve film incelemelerinin yanısıra feminist medya bilginliğinde de, daha geniş toplumsal düzeydeki, yani birey ve onun dolaysız ilişkilerinin ötesindeki etkenleri içeren teori alanlarını keşfe çıkma konusunda giderek artan bir eğilim belirmiştir.

Marksist ve Sosyalist Feminizm

Hem Marksist hem de sosyalist feministler kapitalizm koşulları altında sınıfsal baskının kadınlar üzerindeki baskıda temel bir etken olduğuna inanır. Ortodoks Marksistler sınıfsal baskıyı sorunun başlıca kaynağı olarak görürken, sosyalist feministler patriyarkinin sınıfsal baskıya eşit derecede önem taşıyan bir etken olduğuna inanır¹⁴. Birçok sosyalist feminist ek olarak ırk, cinsel tercih ve kültürel ardyöre gibi kategorilerin de hesaba katılması gerektiğini savunur (Jaggar, 1983)¹⁵. Bununla ilişkili bir farklılık ideoloji analizlerindeki

- (14) Geleneksel anlamda gerçekten ekonomik belirlemci olarak görülebilecek herhangi bir Marksist feminist yok. Bundan dolayı, günümüz sahnesinde Marksizmden etkilenen tüm feministler aslında sosyalist feminist olarak adlandırılabilir. Gelgelelim, geleneksel marksizme göreceli bağlılıkları bakımından sosyalist feministler arasında büyük değişiklikler var. Zillah Eisenstein (1979), Barrett (1980) ve öbür sosyalist feministlerin çoğu sınıf baskısına ve toplumsal cinsiyet baskısına eşit derecede ağırlık verir. Bunun tersine, Vogel (1983), kapitalizm koşulları altında sınıf baskısının kadınların öncelikli sorunu olduğunu savunur. Öbür ucta, birçok Fransız feministi, kendilerini Marx ya da Althusser'den etkilenmiş sınıflar bile toplumsal cinsiyetin asıl mesele olduğunu varsayar. Buna ek olarak, yakın dönemde Amerikan radikal feminizminde, toplumsal cinsiyetin hala toplumdaki temel bölünme olduğunu savunurken sınıf ve ırkı da gözönünde bulundurma yönünde çabalar vardır (örneğin Barry, 1984) ve bazı feminist iletişim bilginlerinin bu çalışmalardan yararlanmaya başladıkları görülmektedir (örneğin Amesley, 1987; Cirksona, yayımlanma aşamasında).
- (15) Mevcut teoriyi eleştiren ve ırk ile cinsiyet tecrübelerinin gözönüne alınması çağrısında bulunan literatürün büyük kısmı edebiyat teorisinden gelmektedir. Mary Eagleton'ın derlediği seçki bunun birkaç örneğini içermektedir (1986). Gayatri Spivak'ın (Eagleton, 1986'da yer almaktadır), Üçüncü Dünya kadınlarının mevcut teori ve araştırmadan dışlandığına dikkat çeken pek az kimseden biri olduğuna burada değinmeliyim.

farklılıkta yatıyor. Daha ortodoks olan Marksistler yönetici sınıfın ekonomik sistemi tarafından dayatılan başat ideolojiyi vurgularken, genellikle Althusser'den etkilenmiş olan sosyalist feministler kitle kültüründeki ideolojik dışavurumların göreceli özerkliğini varsayar.

Marksizmden etkilenmiş feminizm çeşidi hem radikal hem de liberal perspektiflere muhalefet eder. Marx, özsel, biyolojik olarak belirlenmiş bir insan doğası anlayışına karşı çıkmıştı; bu, radikal feminizmin varsayımlarından biriyle çelişen bir öncüdür. Ayrıca Marx, insan doğasının biyolojik, toplumsal ve ekonomik etkenlerin diyalektik bir ürünü olduğunu savunarak, bireylerin zenginlik ve iktidarın azınlık tarafından denetlendiği bir sınıflı toplumda yaşamalarına rağmen kendi potansiyellerini özerk bir şekilde geliştirebilecekleri şeklindeki liberal varsayımı da reddetmişti (Avineri, 1968; Marx, 1843-1844/1975; McLellan, 1973). Engels, kadınların erkeklere tabi kılınmasının kapitalizmden, özel mülkiyetten ve tekeşli aile biçimlerinden önce varolduğunu iddia ettiği *The Origin of the Family, Private Property and the State* (Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni) (1884/1985) başlıklı eserinde Marksist feminist argümanları başlatmış oluyordu. Engels, üretim haneden uzaklaştıkça ve sınıfsal bölünmeler yaratıldıkça ilkel akrabalık gruplarının nasıl karışıklık içine girdiğini göstermek için antropolojik verileri kullanmıştı. Engels'e göre bu değişimlerin başlıca sonucu, ücret karşılığında çalışan erkeklerin çekirdek ailelere sermaye sağlaması ve denetlemesi eğilimidir.

Bugün Marksizmden etkilenmiş feministlerin çoğu, Engels'in katkısını kadınların modern çekirdek aile yapısı içinde baskı altına alınmasının ilk maddeci açıklaması olarak kabul eder. Ne var ki, Engels'in çalışması antropolojik hatalarından, kadınların tekeşli olmayan aile biçimleri içinde ezilmemiş olduğu yolundaki yanıltıcı varsayımından ve proleter kadınların ezilmediklerini varsayarken yaptığı hatalardan ötürü şiddetli bir şekilde eleştirilmiştir (Barrett, 1985).

Sosyalist feministlerin öbür feminist perspektiflerle paylaştıkları noktalar vardır, ama kadınların ikincil statüsüne katkıda bulunan çokkatlı etkenlere eğilmede teorik ve siyasal bir denge gözetmeye çalışırlar. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin temel önemde olduğu konusunda radikal feministlerle anlaşılırken, radikallerin 'patrilari' terimini tarih ve kültür içinde tüm toplumsal cinsiyet baskısını betimleyecek şekilde belirsiz ve aşırı genellekte kullanmalarını

eleştirirler. Sosyalist feministlerin çoğu, kadınların, reformu gerçekleştirebilmek için bir iktidar temeli oluşturmada onlara yardımcı olabilecek duygudaş siyasal gruplarla -örneğin, sosyalist sol gruplarla- ittifaka girmeye ihtiyaçları olduğunu savunarak radikal ayrılıkçılığın gerçekçi bir çözüm olup olmadığı konusunda kuşkulu bir tutum takınır (Barrett, 1980). Sosyalist feministler, kapitalist üretim tarzının ve buna eşlik eden sınıfsal yapının tarihsel bir şekilde kavranmasının önemli olduğu konusunda Marksistlerle anlaşır, ama klasik Marksizmin toplumsal cinsiyet körlüğünü, yani Marksizmin hem kamusal hem de özel alandaki neredeyse evrensel işbölümünü kadınların değersizleştirime uğramış statüleriyle bağlantılandırmak konusundaki genel başarısızlığını eleştirir. Birçoğu, patriyarkinin maddi temelini erkeklerin kadınların emeği üzerindeki denetiminden kaynaklandığını savunur (Delphy, 1970/1984; Hartmann, 1978). Bu özellikle, kadınların hane içi rolünü pekiştiren, kadınların ücretlerini düşüren ve kadınların tipik çifte işgünü üreten aile ücreti ideolojisinde belirgin bir şekilde görülebilir.

Sosyalist feministler toplumsal cinsiyete dayalı haksızlığı açıklamada kendi aralarında ayrılırlar. Kendi anlayışlarını bir ideoloji teorisine nasıl dayandıracakları konusunda da ayrılırlar. Birçok sosyalist feminist, Althusser'den, özellikle ideolojik dışavurumların (sözgelişi, popüler kültürdeki, dildeki ve toplumsal kurumlardaki ideolojik dışavurumların) insan tecrübelerine imkanlar ve kısıtlanımlar dayatmadaki yapılandırıcı rolünü vurguladığı "ideoloji ve Ideolojik Devlet Aygıtları" başlıklı makalesinden etkilenmiştir (Althusser, 1971: 121-173; Burniston, Mort & Weedon, 1978: 126). Althusser toplumların üç düzeyden oluşan karmaşık totaliteler olduğunu ileri sürer: Ekonomik, siyasal ve ideolojik. Hepsi de diyalektik olarak birbirleriyle ilişkili olsalar ve nihai olarak ekonomik düzey belirleyici olsa bile, her düzeyin öbür düzeyler karşısında kendi özerkliği vardır. Althusser sınıfların endüstriyel kapitalist toplumun başlıca toplumsal oluşumları olduğunu ve ideolojinin kapitalizm için zorunlu olan sınıfsal bölünmeleri desteklemede önemli bir rol oynadığını varsayar. Sosyalist feministler bir ideoloji teorisinin sınıflar denli zorunlu bir parçası olarak toplumsal cinsiyeti devreye sokarlar (Hall, 1980a da bunu önerir).

Birçok sosyalist feminist, toplumsal cinsiyete dayalı haksızlıkları açıklamak için psikoanalitik teorinin yeniden formüleştirmelerine geri dönmüştür. Althusser'in (1971: 177-202) psikoanalitik yapısalcı Jacques Lacan'dan (1973/1977, 1956/1968) büyülenişinden etkilenmiş olan bazıları, insan öznenin dilin edinilmesi yoluyla gelişimsel olarak inşa edildiğini savunur (örneğin, Mitchell, 1975). Belli Freudiyen kriz noktalarında (örneğin, Ödipal aşamada) patriyarkal semboller sürekli olarak dilin bilinçdışı yapısına kalıplar halinde işlenir¹⁶. Bu feministler kendilerini muhtemelen Marksist olarak kavrasalar da, bazıları, kültürel türlerdeki, başlıca da metinlerdeki eril ve dişil sembolizmi serimlemeye öbür şeyleri dışta bırakacak denli önem vermeleri bakımından Marksizmden göze çaracak şekilde ayrılırlar. Kimi Fransız feministler, maddi gerçekliğe pek az ya da hiç dikkat sarfetmeksizin bilinçdışına ağırlık verirler.

Son olarak, bazı sosyalist feministler kadınların annelik pratiği üzerinde yoğunlaşan psikoanalitik teorinin yeniden formüleştirmelerine döner (örneğin, Hartstock, 1983: 237-240). Bu feministler özellikle ebeveynlik pratiğindeki bir işbölümünün kızların ve oğlanların öbür insanlarla ilişki kurma tarzlarındaki farklılıkları ürettiğini savunan Chodorow (1978) ve Gilligan'ın (1982) argümanlarından bazılarına ödünç alırlar. Chodorow'a göre, "annelerine ödip öncesi bağılıklarından ötürü kızlar kendilerini ötekilerle süreklilik içinde tanımlar ve yaşantılar hale gelirler; özben tecrübeleri daha esnek ya da geçirgen ego sınırlarını içerir. Daha katı bir ego sınırlarına ve farklılığına sahip olan oğlanlar kendilerini ötekilerden daha ayrı tanımlar hale gelirler. Temel dişil özben (*self*) duygusu dünyayla bağlantılıdır, temel eril özben duygusu dünyadan ayrı" (1978: 169).

Nitekim, kızlar nihai olarak annelik yapmayı ister ve oğlanlardan daha farklı adalet ölçütleri kullanırlar. Bundan dolayı, kadınların toplumdaki değersizleştiriliminin bir çaresi de adil bir ebeveynlik pratiğinden geçiyor olabilir.

(16) Lacan'ın bariz fallus merkeziliğine rağmen, birçok feminist Lacan'ın çalışmasının cinselliği biyolojik terimlerin tersine kültürel terimler içinde açıklamak için bir potansiyel içerdiğini düşünür. Özellikle Juliet Mitchell (1975), Freudiyen teorinin toplumsal cinsiyetin kültürel inşasına dair bir açıklama sağladığını savunurken büyük ölçüde Freud ve Lacan'a dayanır. Sosyalist feministlerin Lacan ve Mitchell'i kullanma ve eleştirme tarzlarına dair bir tartışma için bkz. Burnison vd. (1978) ve Wilson (1981).

Sosyalist feministlerin başlıca meydan okumaları, toplumsal cinsiyete dayalı haksızlıklar (nasıl teorileştirilirse teorileştirilsin) ile sınıf baskısı ve baskı ile ideoloji arasındaki ilişkileri anlamak yönündedir. Sosyalist feministler kapitalizm koşulları altındaki sınıf baskısıyla ilintili Marksist varsayımları büyük ölçüde kabul etseler de, çoğu, sınıfın Marksist kavramlaşmalarını doyurucu bulmaz. Modern orta sınıfları, genişlemiş hizmet mesleklerini ve çeşitli yarı-özerk konumları açıklayan yakın geçmişteki Marksist teorik katkılar (örneğin, Wright, 1979) bile, emekçi kadınları kendi üretim ilişkilerine ya da ev-kadınları sözkonusu olduğunda kadınları kocalarının üretim ilişkilerine göre sınıflandırmanın ötesinde kadınlar için herhangi bir alternatif öne süremiyor. Sosyalist feministler bu kategorilerin hala kadınları evde ya da işyerinde baskı altına alan patriyarkal güçlerin yanısıra kadınların ücret karşılığı olmayan çalışmalarını ihmal ettiğini savunur. Gelgelelim, sosyalist feministler henüz patriyarki ve kapitalizmin, kadınları farklı ekonomik koşullarda, yani hem evde hem de işyerinde baskı altına alacak şekilde etkileşime geçtikleri çeşitli tarzları açıklayacak bir teori geliştirme yolundadırlar.

Sosyalist feministler bu teorik işe nasıl yaklaşılması gerektiği konusunda da anlaşmazlık içindedirler. Bazı sosyalist feministler tümleşik bir kapitalist patriyarki teorisinin geliştirilmesi gerektiğine inanmaktadır. Örneğin, Zillah Eisenstein (1979), tümleşik bir çerçevede önemli olacağına inandığı, gözönüne alınması gerektiğini düşündüğü noktaları sıralar. Eisenstein, bir feminist sınıf analizinin ilkin kadınları işyerindeki ve evdeki ekonomik statülerine göre (örneğin, kadınların bir meslek sahibi mi olduklarına, refah hizmetlerinden mi yararlandıklarına, işçi sınıfına ait kocaların karıları mı olduklarına, zengin mi yoksa işsiz mi olduklarına göre vb.) ayırması ve sonra bu ekonomik kategorilerin her birindeki kadınların yeniden üretim, çocuk bakımı, evişi, tüketim ve cinsellik alanlarındaki tecrübeleri öbür kadınlarla nasıl paylaştıklarını belirlemesi gerektiğini önerir. Öbür sosyalist feministler (örneğin, Hartmann, 1978), iki sistemi (kapitalizm ve patriyarki) birbirleriyle sürekli etkileşim içinde betimlemenin, tamamen tümleşik bir çerçeveye yeğlenebilir olduğunu savunur.

Yeterli bir ideoloji teorisinin geliştirilebilmesi için de epey çalışmaya ihtiyaç var. Özellikle Barrett (1980: 84), Marksizmden etki-

lenmiş feministlerin çoğunun ideolojinin önemini, bu önemi ayrıntılı bir şekilde işlemeksizin varsaydığına işaret eder. Bundan dolayı, her şeyden önce medya, film ve edebiyat araştırmacılarının temsillerle *niçin* bu kadar çok ilgilendikleri açık değildir¹⁷.

Sosyalist feministler ideoloji ile toplumsal cinsiyet ve sınıfsal haksızlıkları anlamada çeşitli yaklaşımlara başvursalar da, bu sorun liberal feminizme karşı ortaya konduğunda aralarında bir birlik oluşmaktadır. Örneğin, insanın kendisini gerçekleştirme yolundaki liberal ideal, bireysel özerklik ve mesleki başarı için eşit fırsatı içerir. Bunun tersine, sosyalist ideal, emeğin geniş olarak cinsel dışavurumu ve çocuk doğurulması ve bakımını da içerdiği çerçevede insanın potansiyelini üreten emek yoluyla geliştirmesi yönündeki Marksist ideale daha yakındır. Liberalizmin amacı olan bireysel kazanç karşısında kollektif yararlar üstün tutulur. Sosyalist feministler, liberallerin bir amacı olan medya kurumlarında yeralan kadınların sayısının artırılmasının ve klişeleşmiş temsillerden kaçınılmasının sınıfsal, ırksal ve cinsel tercih kaynaklı baskının yolaçtığı daha genel zorlukları kabul etmede başarısız kalan stratejiler olduğunu savunur. Sosyalist feministlerin bu görüşlerini destekleyen bazı kanıtlar var; deneyler, tek başına imge değişikliklerinin toplumsal değişme üretmede etkili olmasının muhtemel olmadığını göstermiştir (Pollock, 1977). Sosyalist feministler, liberal tutumlara zemin hazırlayan değer hiyerarşilerinin ve sınıf ile toplumsal cinsiyet temelindeki işbölümlerinin ortadan kaldırılabilmesi için tüm toplumu kapsayan değişiklikleri savunur.

Marksist ve sosyalist feministler çeşitli nedenlerle eleştirel, fenomenolojik ve öbür nitel tarzdaki metodların kullanımını geliştirirler. Sosyalist feministler genel olarak radikal feministlerin nesnellığe yönelik eleştirisiyle anlaşılır, ama bu anlaşma farklı nedenlerden kaynaklanır. Toplumsal cinsiyet farklılıklarıyla ilintili çeşitli argümanlar, tecrübenin bir bağlama oturtulmasını ve düşünümsel (*reflexive*) olarak

(17) Sosyalist feminizmle ilgili teorik konuların daha ayrıntılı olarak tartışılması için bkz. Barrett (1980), Burniston vd. (1978), Ehrenreich (1984) ve Jaggar (1983). Ayrıca İngiliz dergileri *m/f* ve *Feminist Review* ile Amerikan dergileri *Signs* ve *Feminist Studies*'in bu konularla uğraşan çalışmalar yayımladığını eklemeliyim. (Özellikle Abel ve Abel'in önemli *Signs* makalelerinden yaptıkları derlemeye - 1983 - bakınız).

ele alınmasını talep eder (örneğin, Gregg, yayımlanma aşamasında; Keller, 1985). Ayrıca, bazı sosyalist feministlerin nitel metodları tercih etmeleri kendilerinin sınırlarını genişlettikleri araştırma geleneğinden kaynaklanır. Sözün gelişi, feministler de dahil olmak üzere Marksizmden etkilenmiş bilginlerin çoğunun arasında, sörvey metodunun, bu metodolojinin geliştiği ondokuzuncu yüzyıl dünyasının kapitalist ideolojisini yansıttığına dair müşterek bir güçlü inanç var. Graham'a göre, "ekonomik üretim gibi disiplinli ampirik veri üretimi verilevhalarını ve veri-toplayıcılarını gerektirir. Ampirik veri üretimi işbirliğini teşvik etmek için bir bilgi sağlayıcılar şebekesine ve bir (maddi ya da psikolojik) ödüller sistemine dayanır. Kapitalist ethos belki de en belirgin bir şekilde sörvey metodunda gömülüdür" (1983: 138).

Graham, ihtimal sörveylerinin, örneklenen her birimin eşit olduğu varsayımından ötürü, toplumsal cinsiyet, sınıf, ırk ve kapitalizm koşulları altındaki öbür haksızlıkların gerçekliğiyle çelişen bu varsayımından ötürü kadın çalışmaları konusunda özel sorunlar çıkarttığını savunur. Graham bu eleştiriyi, kadınların tecrübelerine uymayan öbür standartlaşmış sosyolojik ölçüm kategorilerini ve ölçekleme sistemlerini içine alacak şekilde genişletir. Graham'ın sörveye yönelik eleştirilerinin, genellikle gelişkin bir metod anlayışını sergilemediği burada belirtilmeli. Sözün gelişi, sörvey araştırmacıları örneklenen her birimin eşit olduğunu *varsaymaz*. Sörvey araştırmacıları, ancak örneklem varyansının da ölçülmesini hesaba katarak her birime eşit *muamele eder*.

Bu argümanlara rağmen, tüm radikal feministlerin, sosyalist feministlerin ve Marksizmden etkilenmiş bilginlerin nesnellığın değerini ya da sörveyler ve deneyler gibi bireyselçi metodolojilerin değerini tamamen reddettikleri sonucuna varılmamalı. Bir fizikçi ve radikal eğilimlere sahip bir feminist olan Keller (1985: 177-178), nesnellığın bütün bütüne reddedilmesinin çığınca olacağını ve yalnızca eşit ölçüde reddedilebilir bir aşırı uç yaratarak mevcut sorunları daha da şiddetlendireceğini savunur. Keller daha ziyade bilimin dönüştürülmesi, "bilimin erkeklere ayrılmış bir koru olarak mufaza edilmesini sağlayan duygulanımsal ve entellektüel işbölümünden vazgeçilmesi" (s.178) çağrısında bulunur. Becker de (1984) Marksistlerin arasında tüm araştırma sorularının nitel yaklaşımlar aracılığıyla

yanıtlanamayacağını giderek daha çok farkına varıldığına işaret eder. Graham (1983) gibi Marksizmden etkilenmiş feministler sörvey verilerinin oynadığı önemli siyasal ve bilimsel bilinç-yükseltme rolünü kabul eder.

Marksizmden etkilenmiş feminist medya araştırmasının büyük kısmı medya çalışmaları, edebiyat çalışmaları ve film incelemeleri arasında daha az disiplinler ayrımının bulunduğu İngiltere'de yapılmıştır. Amerikan edebiyat çalışmaları ve film incelemelerinde de gerçekleştirilen birçok çalışma oldu. Yakın geçmişte, Amerikan feminist medya çalışmaları bu öbür bilginlik alanlarıyla bir şekilde birleşmeye başladı. Bu bağlamda nitel eleştiriler ve metin analizleri öne çıkıyor. Ayrıca kurumlara, işlemciler ve izleyicilere dair nitel analizler de yayımlanmış bulunuyor.

Sosyalist Feminist Araştırma

İngiliz kültürel çalışmalarının tesiri: Birmingham Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezinin sosyalist feminist medya araştırması üzerindeki etkisi geniş bir şekilde tartışılmaya hak kazanacak denli büyüktür. Bu disiplinlerarası birim 1964 yılında Richard Hoggart tarafından "günümüz toplumu ve kültürü hakkında başedilmesi güç ama önemli konular"a (Hall, 1980a: 17) eğilebilmek için oluşturulmuştu. Merkezi 1968'den 1979'a kadar yöneten Stuart Hall, kültürel çalışmaların erken dönem temellerini, Hoggart'ın *The Uses of Literacy* (1957) ve Williams'ın *The Long Revolution* (1961) başlıklı eserlerinin de yer aldığı birkaç kilit esere atfeder. Bu eserler kültürün anlaşılabilmesi için canlı tecrübelerin incelenmesine önem vermelerinden ötürü feminist kültürel çalışmalar açısından da anlamlıdır. Hoggart işçi sınıfının hayatını okuyabilmek için edebiyat eleştirisinin metodlarını kullandı ve Williams anlamların ve tanımların toplumsal inşalarının anlaşılabilmesi için antropolojik metodların kullanılmasına önem verdi. Williams'ın ekonomik, siyasal, kültürel ve ideolojik pratiklerin ortak etkileşimini vurgulayan antropolojik yaklaşımı Marksist temel-üstyapı çerçevesinden radikal bir ayrıma olarak görüldü.

Kültürel çalışmalar çeşitli teorik kaynaklara yaslandı. Bu kaynaklar klasik Marksist temel ve üstyapı sorusunun yeniden işlenmesini başlatan Frakfurt Okulunun yazılarını (Hall, 1980a: 25), Althusser'in yapısal Marksizmini, Gramsci'nin hegemonya üzerine yazılarını

(1971), Barthes ve Levi-Strauss'un yapısal dilbilimini (Hall, 1980a: 29-31), Lacan'ın psikoanalitik yapısalcılığını (1973/1977, 1956/1968) ve temel ve üstyapıdan bağımsız olarak ortaya çıkıyor görünen iktidarın açıklanabilmesi için söylem analizini öneren Foucault'nun neo-Marksizmini (1972, 1977; ayrıca bakınız Chang, 1986) içermektedir. Sosyalist feminist yazılar da bu insanların ve grupların çoğundan etkilenmişti ve sonuçta sosyalist feministler de kendi adlarına İngiliz kültürel çalışmalarını etkilediler¹⁸.

Althusser'in "İdeoloji ve İdeolojik Devlet Aygıtları" başlıklı yazısı, Marksist ve yapısalcı yaklaşımları kültürün incelenmesiyle bütünleştirilmesi bakımından özellikle önemliydi (s.121-173). Althusser'in düşünceleri, birçok sosyalist feministin kapitalist sınıf baskısının yokluğunda kadınların baskı altına alınmasının (göreceli özerk bir ideoloji olarak) nasıl ve niçin devam ettiğini anlama çabalarını kolaylaştırdı. Bu düşünceler Hall ve öğrencilerini de etkiledi. Hall'a göre (1980a:38), "feminizm, herhangi bir toplumsal formasyon içinde kadınların baskı altına alınması konumunun perspektifinden ve patriyarkal ilişkilerin merkeziliğinden hareketle yeniden düşünülme ihtiyacında olan bu alanları ve bölgeleri ortaya atarken, 'maddi koşullar' terimine tamamen ekonomistik ya da 'üretimci' bir anlam verme yönünde herhangi bir kalıtsal girişimden kopulmasını kısırtmış oluyordu... Böylece feminizm, kültürel analiz için istikrarlı bir gönderi noktası olarak sınıf çelişkilerine başka herşeyi dışta bırakacak şekilde gönderme yapılmasının önüne geçti"¹⁹.

Sosyalist feminist iletişim çalışmaları, İngiliz kültürel çalışmalarından ister dolaylı isterse dolaysız etkilenmiş olsun, sınıfsal

- (18) Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezi, Kadın Çalışmaları Grubu, Birmingham Üniversitesi'nin felsefesi ve çalışmaları grubun yayımladığı *Women Take Issue*'da (1978) sunulmakta ve tartışılmaktadır. Londra tabanlı Marksist-Feminist Literatür Kolektifi de benzer şekilde kültürel çalışmalarını etkilemiş ve bu çalışmalardan etkilenmiştir.
- (19) İngiliz kültürel çalışmalarının sosyalist feminist medya çalışmaları üzerinde oldukça yaygın bir tesire sahip olmasına rağmen, bunun tersinin de eşit derecede doğru olduğu konusunda herkes düşünce birliği içinde değil. Örneğin, Grossberg (1983: 63-64) Birmingham merkezinin "feminizm ve cinsel siyasetin ortaya koyduğu meydan okumayla (henüz yeterince) uğraşma" yeteneğinde olmadığını öne sürmüştür. (Benzer şekilde Balsamo - yayımlanma aşamasında - postmodernistlerin "feminizmle doğrudan uğraşma" daki başarısızlığına dikkat çeker.)

baskıyla ilgilenmenin açıkça görülüp görülmemesine bağlı olarak iki geniş yaklaşımdan birini izler. Öncelikle temel toplumsal cinsiyete dayalı haksızlıklar üzerine psikoanalitik perspektiflerden etkilenmiş olan birinci yaklaşım ayrıntılı bir şekilde metinler üzerinde yoğunlaşır. Bu bilgilerin birçoğu, dişil ideolojinin metinlerde sembolleştirilip sembolleştirilmediğini, bastırılıp bastırılmadığını ve eğer bunlar cereyan ediyorsa nasıl cereyan ettiğini belirlemek için Althusser'in yapısal Marksizmine başvurur ve genellikle Lacan'dan ve göstergebilim teorisyenlerinden bazı varsayımları ödünç alır. Gelgelelim, bazı feministler Chodorow'un toplumsal cinsiyetin kadınların annelik rolü aracılığıyla yeniden üretilmesi teorisinden (1978) daha çok etkilenir ve metinlerin yorumlanmasında öncelikli olarak Chodorow'un eserlerine başvurur. İster Althusser ve Lacan'dan, isterse Chodorow'dan etkilenmiş olsun, sınıfsal baskı sorununa duyulan Marksist bir ilgi bu feminist metin analizlerinde genellikle mevcut değildir.

İkinci yaklaşımı kullanan feminist bilgiler, toplumsal cinsiyet baskısı üzerindeki öncelikli odaklarına sınıf baskısına da ekler. Bu çalışmaların bazıları edebi üretim ve kitle medyası üretimindeki toplumsal cinsiyet ilişkilerini inceler. Gelgelelim, bu çalışmaların büyük bir çoğunluğu metinlerdeki toplumsal cinsiyet temsillerine eğilir. Metinsel analizin çoğu Hall'un metinlerin okunmasında ortaya çıkan okuma biçimlerini ayırdettiği 'başat' (*dominant*), 'müzakereli' (*negotiated*) ve 'muhalif' (*oppositional*) okuma (1980b: 134-138) tarzlarına ve Morley'in bu okuma tiplerini test etmesine (1980) dayalı olarak ek kategorilere bölünebilir. Hall, toplumların dünyaya dair kendi toplumsal, kültürel, siyasal ve ekonomik sınıflandırmalarını, bu sınıflandırmalara karşı çıkılabilse de, dayatma eğiliminde olduklarını savunur: "yeğlenen anlamlar"ın bölgeleri bütün toplumsal düzeni bir anlamlar, pratikler ve inançlar dizisi olarak kendi içinde gömülü olarak taşıyor. Toplumsal yapılar, 'bu kültürde şeylerin tüm pratik amaçlar için nasıl çalıştığı'na, iktidar ve çıkarın merteye düzenine ve meşurlaşmalar, sınırlar ve yaptırımlar yapısına dair gündelik bilgi... Dahası, bu haritalar 'başat olarak yapılanmış' ama kapalı olmadığı için, iletişimsel süreçler yalnızca her görsel parçanın önceden düzenlenmiş bir kodlar dizisi içindeki verili konumuna sorunsuz bir şekilde tayin edilmesinden değil, bir semantik alanı öbürü karşısında aktif bir şekilde güçlendirmeye ya da yeğlemeye çalışan işleyim kurallarından -ehliyet ve kullanım kuralları, kullanım mantığının kuralları- ve bunların uy-

gun yerlerine dair ve bu yerler içindeki kural parçalarından oluşur" (Hall, 1980b: 134).

Hall, kitle medyasının kodaçimleri için üç varsayimsal konum saptar. Başat hegemonik konum, mesajları, bunları kodlamak için kullanılmış başat ya da yeğlenen gönderi kodu bazında kodaçımına uğratan okuyucular ya da izleyiciler tarafından yüklenilir. Müzakereli konum, kendilerini metin tarafından önerilen konumdan bir şekilde uzaklaştıran okuyucular ya da izleyiciler tarafından yüklenilir, yani izleyiciler "ayrıcıklı konumu olayların başat tanımlarına verirken, 'mahalli koşullar'a daha müzakereli bir şekilde uygulama yapma hakkını alakoyarlar" (s.137). Son olarak, mesajlar yeğlenen anlamlara 'tamamen ters' bir tarzda ya da 'yeğlenen anlamlar'la oldukça ilişkisiz bir gönderi çerçevesinden kodaçımına uğratıldığında muhalif konum yüklenilmiş demektir.

Yazının aşağıdaki kısımlarında, seçilmiş sosyalist feminist iletişim çalışmalarını yukarıda betimlenen iki geniş kategori içinde gözden geçireceğim:Lacan ya da Chodorow'un psikoanalitik yazılarından etkilenmiş metin analizleri ve en çok metinler tarafından önerilen başat hegemonik gönderi kodları ile bu kodlara yanıt olarak ortaya çıkan okuyucu konumlarıyla ilgilenen feminist kültürel çalışmalar.

Psikoanaliz ve Metin Analizi

Giderek büyüyen bir feminist edebiyat ve film teorisi ve analizi, ekonomik ve siyasal müşahadeleri önemsemeyen yaklaşımları kullanır. Bu eserlerin çoğu psikoanaliz, dilbilim ve felsefeden kaynaklanan düşünceleri bağlantılandırmaya girişen Fransız feminizmlerinden güçlü bir şekilde etkilenir²⁰. Luce Irigaray, Helene Cixous, Julia Kristeva ve öbürleri bastırılmış olan dişil dili ve düşünceyi keşfetmek için insanın bilinçdışı üzerinde yoğunlaşır. *Bastırma* (repression) üzerindeki bu yoğunlaşma Marksizmin tarihsel olarak kavranan baskı (oppression) üzerindeki vurgusundan farklıdır.

Edebiyat eleştirisinde, yakın bir dönemde Fransız feminizmleri kadınların yazımları üzerindeki çalışmada, yani ginokritisizm (Showalter, 1979) çalışmalarında tesirli olmaya başlamıştır. Ruthven (1984: 99-100), dişî bedenini "bilinçdışının ifadesini bulduğu bir ortam" olarak ele almalarından ötürü Cixous ve Irigaray'ın teorilerine 'gövdesel' (*somatic*) adını verir. Ruthven özellikle Irigaray'ın "cinsiyet organları ara-

(20) Fransız feminizmler Marks ve Courtivron'un derledikleri eserin (1981) İngilizce çevirisinde sunulmaktadır.

sındaki morfolojik farklılıkları doğru anlamlarla ve birleşik bir özneye çok ilgilenmek gibi 'eril' karakteristiklerin ve süreç, çoğulluk ve çeşitlilik gibi 'dişil' karakteristiklerin kaynağı olarak" (s.100) ele alarak dişil söylemi dişil genitallerinin yapısıyla bağlantılandırdığına dikkat çeker.

Yakın geçmişte film çalışmalarındaki metin analizlerinin çoğu Fransız feminizmlerinde kullanılan psikoanaliz, yapısalcılık ve göstergebilimin tesirini açığa vurur. Bu teoriyi kullanan eleştirmenlerin çoğu kendilerini Marksist ya da sosyalist olarak adlandırsalar da, söz konusu eleştirmenler maddi koşullar üzerinde yoğunlaşmaz. Daha ziyade, bir toplumun toplumsal cinsiyet ideolojisi- ni tanımlamaya ve sürdürmeye yetenekli kültürel etkenler olarak sine- ma ya da televizyonun önemini varsayarlar (Althusser ya da Gram- sci'den hareketle) ve sonra Lacan'ın Freud'u yeniden okumalarını ve Saussure, Barthes ve Levi-Strauss'un göstergebilimsel eserlerini kul- lanarak izleyici-metin ilişkilerindeki toplumsal cinsiyet imalarını ince- lemeye koyulurlar. Hem film hem de televizyon üzerine yaptıkları teo- rik ve analitik çalışmalarının çoğu İngiliz dergisi *Screen* ve Amerikan dergisi *Camera Obscura*'da yayımlanmaktadır.

Birçok feminist edebiyat analisti ve film analisti, dilin edinilme- sinde fallusun bir gösteren olarak kullanımının dilin kendisini eril kul- dığını savunarak Lacan'ın teorisini daha feminist bir yönde geliştirmiş olan Julia Kristeva'nın (1975, 1981) tesirini sergilemektedir²¹. Kriste- va çocukların patriyarkal sembolik düzende işlev görebilmek için bastırdıkları bebekliliğin imgesel ve mantıksız dünyasının bastırılmış bir kadın dilinin öğelerini içerebileceğini önerir. Kristeva'ya göre bir

(21) Öndegelen bilginlerin ve onların film çalışmalarına teorik ve metodolojik yaklaşımlarının kapsamlı bir şekilde tartışıldığı eser için bkz. Doane, Mel- lencamp ve Williams (1984), Kaplan (1983) ve Kuhn (1982). Edebiyat çalışmalarında Kristeva ve öbür Fransız feministlerini kullanan bilginlerin örnekleri için bkz. Ruthven (1984), Showalter (1985 b) ve Eagleton (1986). Marksist-Feminist Literatür Kolektifi, Kristeva'nın teorisine yaslanan araştırmalar karşısında oldukça temkinlidir çünkü Kristeva'nın teorisi "avantgardın söylemsel kopuşlarını idealleştirir ve romantikleştirir" ve "ir- rasyonel olanı ayrıcalıklı kılma ve dişileştirme riskine girer" (aktaran Ruth- ven, 1984: 99). Ayrıca, Kristeva'nın kadınları ezen dışsal güçleri gö- zönünde bulundurma konusundaki başarısızlığını da eleştirirler. Gelgele- lim, Kristeva'dan etkilenen analistlerin yeri geldiğinde tüm radikal sunum- ların zorunlu olarak dişil -ya da feminist- olduğu sonucuna karşı temkinli davrandıklarının belirtilmesi gerekir. Bu çalışmalar içinde böylesi konulara her zaman dikkat çekildiği görülmesi de yazarların niyetleri ve kurumsal durumlar ile izleme durumlarının da hesaba katılması gerekir (Kuhn, 1984).

dişil dil ve metin pek az bir çizgisel mantıkla nitelenir, hayal gücü ol- dukça güçlüdür ve gramer ve sentaksın mutlak kurallarına itaat etmeye- bilir. Kristeva'ya göre böyle bir dişil metnin yaratımı sadece gelenekle- bağı koparması bakımından feminist bir siyasal edim oluşturur.

Psikoanalizden etkilenen edebiyat ve film çalışmaları bir bi- linçdışı kavramlaştırımını çeşitli tarzlarda kullanır. Kuhn (1982), görü- nüşte mantıksız olan olayların ya da atlamaların (yani, ideolojik süreç- teki 'kopuntular'ın ya da 'gedikler'in) nasıl daha derin anlamları ortaya çıkartan Freudiyen sürçmeler gibi işlev gördüklerini açıklar ve böylesi kopuntulardan kazanılan içgörüler tarafından kolaylaştırılan ayrıntılı metin analizlerinden örnekler verir. Narsizm ve röntgencilik (*voyeur- ism*) kavramları da izleyici-metin ilişkilerini değerlendirmede hayati önem taşır. Yapılan araştırmaların çoğu film yapımcılarının rönt- gencilik yönündeki eğilimleri istismar etmelerinin genellikle bir erkek izleyiciyi varsaydığını savunur (örneğin, Kuhn, 1982; Mulvey, 1975).

Yakın geçmişte birçok feminist film analisti dikkatlerini film- lerdeki kadın temsillerine yoğunlaştırmayı bırakıp kadın izleyiciye ve kadın film yapımcısına önem vermeye başladı (Betterson, 1985; de Lauretis, 1984; Doane, 1982; Doane, Mellencamp & Williams, 1984; Flitterman, 1985). Bu değişiklikten başka, de Lauretis (1984). film analizinde kullanılan çeşitli teorilerde (göstergebilim, psikoanaliz, ant- ropoloji ve görsel algıyla eşleştirilenler de dahil) üstü kapalı olarak bu- lunan değer hiyerarşilerini serimler ve eleştirir. De Lauretis göstergebilim ve psikoanalizin temelde öznel olarak ya da kültürün üreticileri olarak kadınları dışladığını ve bunun sözü edilen yak- laşımları kullanan çalışmaları oldukça çelişkili hale getiren bir dışlama olduğunu savunur.

Bazı Amerikan film, televizyon ve edebiyat analistleri metinleri yorumlamak için Chodorow'un teorisine başvurur (Byars, 1983, 1987; Miner, 1984; Radway, 1984)²². Byars (1987), Lacan'ın kadınların

(22) Liberal feminist medya araştırması açısından Chodorow ile Gilligan'a başvurmak mümkündür. Selzer (1984) toplumsal cinsiyet geçişi'ndeki değişimleri, kadınların Demokrat Parti'ye oy vermeye daha eğilimli olduk- ları 1960 ve 1980 arasındaki değişimleri belirtmek için başkanlık seçimi verilerini analiz etmiştir. Selzer, kadınların işgücüne girmelerinin, çeşitli siyasal enfomasyona maruz kalmalarını giderek muhtemel kıldığını ve bundan dolayı kadınların gerçek değerlerinin giderek onların seçimlerdeki oylarını belirleyeceğini savunmak için Gilligan'ın teorilerini kullandı. Gelgel- elim, bulguları, karar alma süreçleri hakkında enfomasyon sağlamada başvuduğu sorvey verilerinin, doyurucu olmamasından ötürü hipotezleri için ancak zayıf bir destek sağlar.

anormal oldukları ve 'mahrum' kaldıkları şey tarafından temsil edildikleri konusundaki ısrarının "belli sözcüksel pratiklerin her zaman bir erkek bakışı olan bir 'bakış' tarafından kadın bedeninin nesneleştirilmesi ve/veya fetişleştirilmesiyle sonuçlanan bir açıklamasına" (s.292) yol açtığını savunur. Byars'a göre filmin ya da televizyonun "dinamik bir ideolojik süreçteki karmaşık oyuncular olarak" (s.292) analizi için Lacanyen çerçevede gerçek bir başlangıç noktası yoktur. Gilligan ve Chodorow'un belli metinleri anlamada çok daha kullanışlı bir çerçeve sunduğunu savunur ve bu teorisyenlerin dışı değerler ve davranışlar hakkındaki perspektiflerinin mutlak söylemsel tarzlardan ayrılmalarının açıklanmasına nasıl yardımcı olduğunu gösterir. Örneğin, bir *Cagney and Lacey* öyküsü, kadınlar arasında hiçbir kadının başat olmadığı güçlü bir duygusal bağı ve karşılıklı onayı gösterir. Byars da (1983) 1950'lerin kadınlara yönelik Hollywood melodramlarını yorumlamak için Chodorow'a başvurur. Byars bu filmlerdeki yakın kadın arkadaşlıklarına, karmaşık anne-kız ilişkilerine ve belli başlı erkek karakterlerin alışıldık olmayan çocuk bakma kapasitelerine dair tasvirlerin Lacan ya da Kristeva aracılığıyla doyurucu bir şekilde açıklanamayacağını savunur.

Edebiyat çalışmalarında Gardiner (1982), kadın yazarların ve okuyucuların metinlere erkeklerden farklı yaklaşımlarını savunmak için Chodorow'un teorisine başvurur. Kadınların birincil kimliklerinin daha esnek ve ilişkisel doğası ve çağdaş toplumdaki mesajların çelişkili hücumu göz önüne alındığında, özellikle kadın yazarların ve okuyucuların metinleri bir kimlik keşfinin ve bunun geliştirilmesinin aracı olarak kullanmaları muhtemeldir. Bu büyük ölçüde dışı kahramanlarla duygudaşlık içinde ve yaratıcı bir özdeşleşme süreciyle yapılır. Radway (1984) ve Miner de (1984) argümanları esnasında büyük ölçüde Chodorow'a yaslanır. Radway'in eseri hem romantik romanların okuyucularını hem de metinleri analiz eder. Radway okuyucuların "erkek kahramana meydan okumaya, onu yumuşatmaya ve birini sevmenin ve birine özen göstermenin değerini anlatabilen 'güçlü', 'ateşli' kadın kahramanların" yer aldıkları romanları yeğlediklerini bulur (s.55). Bu bulgu Gilligan'ın hem güçlü bir özben duygusuna hem de bakım ve özen gösterme yeteneğine sahip bir yetişkin (kadın ya da erkek) idealiyle tutarlıdır. Miner'in çoğunlukla kadın izleyicilere seslenen başarılı romanlara dair yaptığı analizler (1984), Chodorow'un yir-

minci yüzyılda kadının psikik ihtiyaçları açısından ileri sürdüğü varsayımlarla tutarlı olan izlekler gösterir. Miner'e göre "*Gone with the Wind, Forever Amber, Peyton Place, Valley of the Dolls, ve Scruples* hepsi de bir kadın izleyiciye en karmaşık çocukluk ilişkilerini, bakım ve sevgi için bağımlı olduğu, ama fiilen kendisini uzaklaştırmak ihtiyacını hissettiği kadınla olan ilişkisini yinelemesine izin verir" (Miner, 1984: 8).

Chodorow'un kullanılması bu yazarlara belli söylemler hakkında yeni içgörüler sağlamalarına elverişli de, Lacan'dan yararlanan çalışmaların yanı sıra bu çalışmaların da birçoğu sınıf olgusuna pek az ilgi göstererek toplumsal cinsiyet ve patriyarki üzerinde yoğunlaşır. Byars, "geçmişteki Lacan'ın ve Chodorow'un teorilerinin eşanlı olarak göz önünde bulundurulamayacağı yollu sınırlandırıcı nosyonu yeniden düşünmek için... psikoanaliz ve Marksizmin uzlaştırılmasına gösterilen direnişi ortadan kaldırmak için... gözde teorilerimizi kirtetelim" (1987: 293) çağrısında bulunur.

Kültürel Çalışmalar

Başat okumalar: Birçok sosyalist feminist bilgin, kitle kültürü biçimlerinin kadınların çoğu dahil olmak üzere işçi sınıfını susturmaya yarayan kapitalizmin araçları olduğunu varsayan Frankfurt Okulunun Marksizminden etkilenir. Bundan dolayı bu bilginler medya temsilcilerinin kapitalizmi ve kadınların ikincil statüsünü destekleyen çekirdek aileleri ve sınıfsal ayrımları parçılama tarzlarını göstermek için medya içeriklerini inceler. Bu bilginler kitle kültürünün her zaman başat ekonomik ideolojiyi dayatma işlevi gördüğünü varsaymakta olup, özellikle bu işlevleri ortaya çıkartacak şekilde eğitilmişlerdir. Bu çalışmaların bazıları oldukça basit nitelikte içerik analizi metodlarını kullanır. Öbür sosyalist feminist bilginler İngiliz kültürel çalışmalar geleneğinden ve Foucault gibi postmodernistlerden etkilenir. Bu feminist çalışmaların çoğu teorik olarak sınıfsal baskıya gönderme yapsa da, fiilen asıl yoğunlaştıkları konu toplumsal cinsiyet tasvirleridir. Bu durum büyük ölçüde Marksist sınıf tanımlarını, kadınların ev ve işyerlerindeki ekonomik rolleriyle uzlaştırmada karşılaşılan güncel teorik zorlukların belirtisidir. Bu zorluk toplumsal cinsiyete şöyle bir değinerek sınıf üzerinde yoğunlaşmakla (örneğin Feurer, 1984), kadınların sınıflarla ilişkisine geçerken değinip toplumsal cinsiyet üzerinde yoğunlaşmak arasında bir seçim yapma sorunu doğuruyor.

Başat okumaları serimleyen nitel içerik analizleri televizyon incelemelerini, kadın dergileri üzerindeki çalışmaları ve Üçüncü Dünya ülkelerindeki medya üzerine yapılmış birkaç çalışmayı içerir. Örneğin, Booth (1980), başarılı bir evlilik üzerine 1953 tarihli bir belgeseli analiz etmek için içerik analizini kullanır ve BBC personeline ve BBC'nin siyasasını bildiren metinlere başvurur. Booth, bu analizin sonucunda, ailenin kapitalizm açısından taşıdığı önemin ve savaştan sonra yükselen boşanma oranının aileyi ulusal ilginin odağına çektiğini savunur. Ayrıca, Baehr'in İngiliz dram dizilerinden *Play for Today* üzerine yaptığı analizler, 'feminist' karakterlerin "kurumlu kişiler olarak, dünyanın 'gerçek' sorunlarını dışlayacak denli aşırı bir şekilde 'kadın hakları'yla uğraşan kişiler olarak" tasvir edildikleri sonucuna varır (Baehr, 1980: 38). Buna göre, "özgürleşen kadına dair yeni kültürel klişe, kapitalist ekonominin meta piyasasına hizmet etmesi için imal edilmiştir" (s.32).

Marksizmden etkilenen dergi çalışmaları McRobbie'nin popüler İngiliz gençlik dergisi olan *Jackie*'de temsil edildiği haliyle gençlik piyasasına dair incelemesini (1982) ve Glazer'ın Amerikan dergisi *Working Woman* üzerine incelemesini (1980) içerir. McRobbie, *Jackie*'de kadınlığa dair inşa edilen ideolojik gündemin dış görünüşle aşırı ilgilinmesini ve erkeklerin peşinde koşulmasını teşvik ettiğini, kadınlararası arkadaşlığı kötülediğini ve anti-entellektüel olduğunu gösterir. Glazer, kadınların işgücüne dahil olmalarının, kadınların çoğunun ev işlerini de yapmalarından ötürü özgürleştirici bir sonuç doğurmadığına işaret eder. *Working Woman* üzerine yaptığı çalışma, derginin çifte işgünü kişisel bir sorun olarak tasvir ettiğini gösterir: Kadınlar bu sorunla daha çok çalışarak, işi evdeki öbür kimselere havalere ederek ya da yardımcıları tutarak uğraşır.

Marksist tesirler özellikle Gallagher'in UNESCO tarafından desteklenen feminizm ve medyayla ilgili dünya çapındaki literatür taramasında belirgindir (1981). Gallagher kitle iletişim araçları ve öbür kurumsal desteğiyle kapitalist sosyoekonomik sistemin fiilen kültürü sınıflar içinde yaşantılandığı haliyle yarattığını savunur. Örneğin, medyanın Kuzey Amerika mamülü olan anlamların dünya çapında yayılmasındaki rolünü ve bunların yerel algılamalar üzerindeki etkilerini değerlendirme ihtiyacını vurgular. Gallagher, Çin ve Doğu Avrupa'nın sosyalist ülkelerinden kaynaklanan örnekleri kullanarak,

kadınlara dair varolan olumlu medya imgelerinin bu ülkelerdeki hükümetlerin toplumsal değişmeye bağlılıklarıyla tutarlı olduğunu savunur. Gelgelelim, Gallagher mevcut kanıtların yetersiz olduğunu ve sosyalist ülkelerde bile olumlu imgelerin yanısıra baskıcı imgelere de sıkça rastlandığını itiraf eder. UNESCO'nun desteklediği dünya çapındaki basılı ve elektronik medya içeriğindeki kadın temsilleri üzerine başka bir çalışmada Mattelart da (1982) kültürel ürünlerle olan ilişkinin yarattığı tecrübeyi iletişim endüstrisinin yapılarıyla bağlantılandırmada temelde Marksist bir yönelim sergiler²³. Bununla birlikte, Mattelart, temsillerin fiilen nasıl yorumlandığının anlaşılabilmesi için kadın izleyicilerle mülakatlar yapılması çağrısında bulunur (s.147).

Bu daha ziyade basite kaçan Marksist yorumlar ayrıntılı bir sosyalist feminist perspektif geliştirmez. Ne de toplumsal cinsiyet ideolojisinin yeniden üretilmesine yardım eden metinsel avadanlığı teorileştirirler. Bundan dolayı, bu yorumların teoriye yaptıkları katkı siyasal işlevlerinden daha belirsizdir. Teorik yönü zayıf bu çalışmalara ve oldukça teorik ama göreceli apolitik metin analizlerine ek olarak, teorik ve siyasal ilgilerin harmanlanmasını sergileyen bazı çalışmalar da var. Ayrıca, sosyalist feminizmi, Marksizmi, Althusseryan Marksizmi, göstergebilimini, Chodorow'un annelik pratiğine dair teorisini, Lacanyen psikoanalizi, Foucault'nun söylemsel oluşum kavramını içeren büyük bir teori ve metod çeşitliliği bu araştırmalarda kullanılmaktadır. Bunun yanısıra, kimi bilginler metin analizlerini izleyicilere ve medya örgütlerine dair etnografik değerlendirmelerle bütünleştirmektedir. Sözü edilen bilginler bu çabalarında, kültürel

(23) UNESCO 1985 yılında dünya çapındaki araştırma literatürünün gözden geçirildiği ikinci bir çalışma daha yürüttü. 1985 tarihli bu çalışma, Gallagher'in gözden geçirdiği bazı araştırmaların tersine, kapitalist ve sosyalist ülkelerdeki kitle iletişim araçlarındaki kadınların statülerinin çok farklı olduğunu gösteriyordu. UNESCO'nun halihazırdaki konumu, kadınların statüsünü tanımlamada ideolojinin önemini (ya da 'göreceli özerkliği'ni) belirten sosyalist feminist görüşlerle daha tutarlıdır. UNESCO'ya göre: "İmdi, yapının önemi hala bariz olsa bile, ideolojinin kendi gücü belki önemsenmemiş görünüyor. Sözcüleri, devrimci sosyo-yapısal değişimler geçiren ülkelerde cinsiyetler arasında eşitliğin daha kolay sağlanabileceğini farzetmek normaldi. Tecrübeler bu sonucun giderek daha çok kuşku götürür olduğunu gösteriyor" (s.29).

ürünlerin anlamlarının ancak sürece giren tüm gruplar ve metinler arasındaki bir etkileşim sürecinin sonucu olarak anlaşılabilceğini varsayan Hall (1982) ve Morley (1980) gibi araştırmacı/teorisyenlerden etkilenmişlerdir. Bu konumdan bakıldığında ideal çalışma, metinsel analizi izleyici ve kurumsal yapı analizleriyle, personel ve süreçler analizleriyle biraraya getiren çalışma olmaktadır; ama bu konumdaki araştırmaların bazıları yalnızca metinler üzerinde yoğunlaşır.

Bu araştırma hükümet, aileler, okullar, kitle iletişim araçları ve geleneksel dil ve ifade tarzları dahil olmak üzere toplumun her parçasında değişim yolunda fiilen karmaşık bir siyasal gündem bulunduğu işaret eder. Örneğin, Williamson (1978), reklamların bizi kişisel olarak ekonomik ve patriyarkal ideolojileri daimi kılmaya nasıl dahil ettiğini göstermek için gazete ve dergilerden toplanmış örneklemeleri kullanır. Yaptığı analizleri Marksist maddeciliğe, psikoanalize ve yapısalcı-göstergebilimsel teorilere dayandırır. Çalışması, kapitalizm ve ideoloji arasındaki karşılıklı ilişkiyi serimler. Kapitalist sistem kitlesel olarak dağıtılan ideolojinin zorunlu görünmesini sağlarken, ideoloji de insanların sistemi zorunluymuş gibi düşünmelerini sağlar. Tek değişme umudu sistemin süreçlerine ve çelişkilerine dair halk arasındaki bilincin yükselmesidir.

Winship (1978, 1980), 1956 yılından 1974'e kadar kadın dergilerindeki reklam izleklerini incelemek için Williamson'ın teorisini ve metodlarını kullanır. Winship çelişkilerin birarada tutulmasının ve tutunumlu görünmesinin sağlandığı yolları serimler. Zamana yayılmış başka bir çalışmada Leman (1980), II. Dünya Savaşı öncesinde, savaş boyunca ve sonrasında kadın dergilerindeki 'içtenlik ve baskı kodları'nı inceler. Leman'ın göstergebilimsel analizi dolaysız seslenme biçimlerinin okuyucularla bir kızkardeş içtenliği duygusunu nasıl yarattığını ve bunun da onları ekonomiyi desteklemek için zaruri, değişmekte olan mesaj propagandası karşısında nasıl savunmasız bıraktığını gösterir.

Yayın medyasını inceleyen feminist kültürel çalışmalar arasında Hobson'ın araştırması, hem izleyicilere hem de metinlere yoğunlaşması bakımından emsalsizdir. Hobson'ın yaptığı mülakatlar (1980), radyo ve televizyonun her şeyden önce ev kadınlarının temizlik yaparken ve çocuklara bakarken katıldıkları arkadaşlık işlevi gören medyalar olduğunu gösterir. Bu mülakatlara eşlik eden radyo içeriğine

dair analizi disk jockeyin destekleyici bir arkadaş olma, hane içi rolleri pekiştirme ve gündelik yapıyı oluşturma yolundaki kasdı çabalarını gösterir. Hobson'ın *Crossroads* (1982) başlıklı eseri, bir İngiliz sabun köpüğünü incelemek için çokkatlı metodlar (metinsel analizler ve mülakatlar) ve kaynaklar (metin yazarları, prodüktörler, oyuncular ve izleyiciler) kullanma yolundaki dev çabasını temsil eder. Belki de *Crossroads*'da atlanan tek nokta -Brunsdon (1981) tarafından sonradan düzeltilmiş olan- programın sunum bağlamındaki fiili konumlandırımının değerlendirilmesidir. Brunsdon, hem yapısalcı hem de Marksist varsayımları kullanarak program tanıtımında, zamanlamasında ve reklamında bir toplumsal cinsiyete dayalı izleyicinin nasıl ima edildiğini inceler.

Williamson ve Hobson ve diğerleriyle benzer varsayımları paylaşmasından ve benzer çelişkileri serimlemesinden ötürü Coward'ın deneme dizilerine de dikkat çekilmesi gerekiyor. Coward'ın denemeleri kapitalizmin "gelecekteki mükemmellik vaadiyle... ideal bacaklar, ideal saçlar, ideal evler, ideal pandispanyalar, ideal ilişkiler vaadi"nde bulunarak 'dişi arzu'yla nasıl flört ettiğini gösterir (s.13). Coward, bu vaatlerin kadınların ezilmesini ebedileştirecek şekilde işlev görmelerinin birçok tarzını göstermek için hem basılı medyadan hem de yayın medyasından aldığı örnekleri kullanır.

Müzakereli okumalar ve muhalif okumalar: Edebiyat ve kitle iletişim araçlarının müzakereli ve muhalif okumalarına dair feminist yorumlar hem tarihsel analizleri hem de günümüz eserlerine dair yapılan analizleri içerir. Kadınların kurmaca edebiyatı erkekler gibi okumaları gerekmeyp 'direnen' okuyucular olabileceklerine işaret eden ilk feminist bilginlerden biri Fetterly (1978: xxii) olmuştur. Gelelim, Fetterly, radikal feministlerden alıntılar yapmasına, ideoloji ve maddeciliği gözönünde bulundurmaya başaramamasına ve kadınların radikal bir feminist bilinçle okuyacak şekilde eğitilmesi gerektiğine önem vermesine bakılırsa, tamamen patriyarki sorunuyla ilgiliyor gibi görünmektedir.

Daha bağlam-temelli çabalar Douglas (1977) ve daha sınırlı bir derecede Baym'ın (1978) ondokuzuncu yüzyılın evcil romanları ve bunların üretimi ve tüketimini şekillendiren ekonomik, siyasal ve ideolojik güçler üzerine yaptıkları çalışmaları içerir. Bu popüler kadın romanları hem dişi bir altkültürü hem de modern aşk romanlarında,

kadın dergilerinde ve sabun köpüklerinde devam eden bir söylemsel geleneği tesis etti (Allen, 1985; Cantor & Pingree, 1983; Modleski, 1982). Douglas ve Baym, kadınların ekonomik olarak bağımlı, evin manevi istikrarını sağlayıcı kimseler olarak metinsel temsillerinin, endüstriyel-kapitalist toplumda kadınlara atfedilen rolle tutarlı olduğu konusunda anlaşılır. Gelgelelim, bu romanların kadınlar açısından icra ettikleri psikolojik işlevleri biraz farklı terimlerle yorumlarlar. Douglas bu duygusal romanların bireyselci, erkek egemenliğindeki kamusal dünyaya karşı (nafile) bir protestonun yerine geçtiğini savunur. Bu romanlar aynı zamanda "(insanların) entellektüel ve duygusal yetişkinliğiyle ilgilenmeyen bir dünyada olgunlaşmanın getirdiği dışkırlıkların erken davranıp önlemişlerdir" (Douglas, 1977: 73). Baym, okuyucular için daha olumlu bir amaç, ev çevresinin manevi sınırlarını genişletmeyi önerir. Bu farklılıklara rağmen, hem Douglas hem Baym, evi romanlarının, izleyiciler açısından, kendi durumlarına karşı bir ölçüde protestoya girişmelerine elvermesi sayesinde müzakereli bir duruşu kolaylaştırmış olabileceğini önermektedirler gibi görünüyor.

Müzakereli okumalar Modleski'nin Gotik romanlar ve televizyon sabun köpükleri üzerine yaptığı çalışmalarda (1982) ve Byar'ın 1950'li yılların Amerikan aile melodramları üzerine çalışmasında da (1983) bir izlek oluşturur. Modleski kadın imgesinin kodaçımını yaparken göstergebilimsel, yapısal ve Marksist metodlar kullanır ve bu imgenin çelişkilerinin kadınların patriyarki altında ezilmesiyle tutarlı olduğunu gösterir. Ama aynı zamanda anlatıların kadınların değersizleştirime uğramış sattiisine karşı "protesto ve direniş öğeleri"ni barındırma tarzlarına da işaret eder (s.25). Bu gerilim ve öfkenin feminist bir tarzda çözüme kavuşturulmamasına rağmen Modleski bunun varolmasının anlamlı olduğunu savunur: "Popüler-kültürdeki kadın kahraman ve feminist, kendi hoşnutsuzluklarıyla başa çıkmak için bütün bütüne farklı yollar izliyorsalar da, en azından hoşnutsuzluğu paylaşmaktadırlar" (s.26).

Byar da çok daha büyük bir teori ve metod harmanını (tarihsel analiz, psikoanalitik yapısalılık, göstergebilimsel teori, Marksizm, Chodorow'un teorisi ve sınıf, ırk ve toplumsal cinsiyet ilişkilerinin ideolojik yorumları) kullanarak 1950'li yıllardaki filmlerin başat çekirdek aile ideolojilerini, sınıf ve ırk ilişkilerini ve kapitalist iş etiğini

pekiştirmeye hizmet etme yollarını serimler. Sözgeşi, Williamson'dan (1977) yararlanarak, ortaya çıkmakta olan ve geçmişten kalan ideolojilerin alternatif aile biçimlerine ve geniş ailelere yapılan göndermelerde bir an görünüp kayboldukları birçok örneğe işaret eder. Etikeleri çok düşük olsa da, bu ideolojiler gelecekte başat ideolojiye yöneltilecek meydan okumaların yolunu hazırlamaları bakımından anlamlıdır. Byars, kadın başrol oyuncularının (kadına yönelik aile melodramlarında) nihai olarak mutlu heteroseksüel ilişkilere girme eğiliminde olduklarını, ama bunun ancak ölüm ya da kaza gibi oldukça ihtimal dışı bir kopuntudan sonra gerçekleştiğini göstermek için film teorisinden aldığı psikoanalitik ve göstergebilimsel teknikleri kullanır. Byars şu sonuca varır: "Bu finaller filmlerin basitçe ve sadece başat ideolojiyi pekiştirme işlevi gördüğü nosyonuna yol açmıştır. Bu filmler elbette başat ideolojiyi pekiştirir, tersi olsaydı çok şaşırtıcı olurdu; ama bu *deus-ex-machina* finallerin üretimi için zorunlu olan büklümler, bizzat tasvir ettikleri 'mutluluğa' fiilen erişmenin ne kadar ihtimal dışı olduğunu açığa vurur" (s.193).

Byars'ın analizleri belli okuyucular açısından müzakereli ya da muhalif okumaların mümkün olduğunu gösterir²⁴.

Daha yakın bir geçmişte Allen (1985), hem radyodaki hem de televizyondaki Amerikan sabun köpüklerinin ayrıntılı bir tarihsel ve metinsel analizini gerçekleştirdi. Allen, sabun köpüğünün belki herhangi bir ideolojik üründen çok daha fazla bir okuyucu kodaçımları silsilesine, başat, müzakeleri ve muhalif kodaçımlarına açık olduğunu önerir. Bu açıklık sabun köpüğünün nihai muhafazakarlığından (örneğin, belli normatif sınırların ötesine gitmedeki gönülsüzlüğü ve sergilediği reklamların çok bariz muhafazakarlığı), her iki toplumsal cinsiyet üyelerinden oluşan izleyicilerinin çeşitliliğinden ve "normatif olarak cüretkar görünüşü"nden, yani çok sayıda sapkın ve radikal konuya temas etme konusundaki yüzeysel hevesinden ileri gelir (s.171). Gelgelelim, Allen, sabun köpüğünün büyük popülaritesine ve muhalif

(24) İlginçtir ki, Barrett de (1980: 111-112) benzer bir fenomene dikket çeker ama farklı bir şekilde yorumlar. Barrett, bir kadın karaktere sonunda oldukça ihtimal dışı bir olay tarafından yukarıdan tayin edilen geleneksel olmayan güçlü bir rol verildiği (bir film ya da romanda) bir ortamda 'kaybın telefisi' sürecini betimler. Barrett kaybın telefisinin başat ideolojinin yeniden üretildiği birkaç süreçten biri olduğunu savunur.

kodaçumları için önerdiği imkanlara rağmen kapitalist-patriyarkal bürokrasinin gücünün büyük kısmını alakoyduğunu savunur. "Nitekim 1930 yılından bu yana milyonlarca kadının bir sabun köpüğü izleyicisi olma yolundaki kararının yatıştırılmamış bir onaylama ("ne istedilerse onu alıyorlar") olarak değil, daha ziyade izleyiciler ve yayıncılık kurumu arasındaki çok daha karmaşık bir müzakerenin -yayıncılık kurumunun kesinlikle avantajlı tarafı oluşturduğu bir müzakere- sonucu olarak yorumlanmalı" (1985: 178).

Gelgelelim, Allen'in itiraf ettiği gibi, bu argüman ampirik kanıtların yokluğu karşısında spekülatif kalmaktadır. Kadınların aslında yeğlenen okumalara muhalif edecek tarzlarda okumalar gerçekleştirdiklerine dair önemli ve ikna edici kanıtlar Radway'in modern aşk romanlarının okuyucularıyla yaptığı etnografik mülakatlar tarafından sunulmakta (1984). Bu araştırma Radway'in basım-dağıtım sürecine dair değerlendirmeleri ve metni feminist, dilbilimsel bir analize tabi tutması bakımından da önemli. Radway'in mülakatları, kadınların aşk romanlarını karılar ve anneler olarak sürdürdükleri gündelik hayatın değişmez fiziksel ve duygusal taleplerinin geçici bir telafisi olarak okuduklarını gösterir. Metin analizleri ise popüler aşk romanlarının çoğunun bakıp büyütme ve incelik gibi (bu ondokuzuncu yüzyıl ev romanlarında da bulunan bir niteliktir) yetenekleri olan bir erkek kahraman içerdiğini (kahraman en azından kitabın sonunda bu niteliklere kavuşur) gösterir. Radway bu tipik kahramanda görülen davranışı Chodorow tarafından yapılan betimlemeye çok benzer şekilde tanımlar (yani, kadınların annelik yapma ve kendilerine annelik yapılması yönündeki süregiden arzularını yeniden üreten annelik davranışı). Birçok kadın üzerindeki taleplerin bu ihtiyacı doyurmalarını zorlaştırmasından ötürü kimi geçici çareler bu romanlar tarafından sağlanır. Radway, basım-dağıtım süreçlerinin ve bu metinlerdeki anlamlandırma tarzlarının yadsınamayacak patriyarkal karakterine rağmen, sıradan kadın okuyucuların aşk romanlarını açık patriyarkal mesajlara direnecek yollardan okuyabilecekleri ve okudukları sonucuna varır. Radway bu analize dayanarak siyasal müdahale için bir potansiyel olduğunu ve bu müdahalenin de muhtemelen hem erkek hem de kadın kahramanın karakterlerinin daha feminist

yönelimler içinde değiştirilmesi yoluyla gerçekleştirilebileceğini belirtir (Radway, 1984, 1986)²⁵.

Kurumlara Dair Kültürel Çalışmalar

Sosyalist feminist temsil çalışmalarını sunum bağlamlarıyla, izleyici yorumlarıyla ve kurumsal ve dağılımsal yapılar ve süreçlerle bağlantılandırmak için epey bir ampirik çalışma dizisine ihtiyaç var. Kadınların edebi üretimle ilişkileri üzerine epeyce edebi ve teorik eser mevcut olsa da, medya üretimi ve dağıtımı üzerine sosyalist feminist ampirik çalışma özellikle zayıftır. Toplumsal cinsiyet, sınıf ve edebi üretim konularına seslenen ve muhtemelen en çok bilinen çalışma Virginia Woolf'un *A Room of One's Own*'üdür (1929/1977) (Kendine Ait Bir Oda). Eagleton (1986: 40-46) birkaçı ırk sorununu da hesaba katan ek birkaç çalışmayı zikreder. Kadınların yeni iletişim teknolojileriyle ilişkileri üzerine yakın dönemin teorik çalışmaları Arnold, Birke ve Faulkner (1981) ile Kramarae ve Rakow (1986)'yı içerir.

Bu teorik yazılardan ayrı olarak, Cockburn'ün değişen gazete teknolojisiyle ilintili olarak sınıf ve toplumsal cinsiyet üzerine yaptığı kapsamlı tarihsel analiz (Londra'daki dört gazete firmasındaki zanaatçılarla yapılan mülakatlar dahil çeşitli kaynaklara başvurulur) belki de günümüze kadar medya kurumu üzerine yapılmış en önemli sosyalist feminist çalışmadır. Cockburn'ün araştırması, bu alanda daha önce yapılmış olan ve toplumsal cinsiyeti büyük ölçüde ihmal eden çalışmalara (örneğin, E. Eisenstein, 1979) alternatif bir tarihsel analiz

(25) Aşk romanlarına dair bu analiz, yalnızca metinleri inceleyen öbür analizlerden dikkate değer ölçüde farklı. Örneğin, Mussel (1984) şunu öne sürer: "Aşk romanı fantazisi kadınların patriyarkal kadınlık tanımlarına razı olmaları yoluyla gerçekleşen tecrübenin bir parçasını yansıtır... Aşk romanı fantazisinin sorunları ve çözümleri, sabit fikirli bir halde geleneksel olarak düzenlenmiş dişi rol tanımının sorunlarını ve yanıtlarını binlerce kitapta yineleyerek kadınların gerçek hayatlarında yaşadıkları olaylara paye kazandırır" (s. 168-169). Başka bir analizde Snitow (1979) aşk romanlarının özünde kadınlar açısından bir pornografi olduğu sonucuna varır. Snitow, aşk romanlarının teknik olarak okuyucuların toplumsal kodlarını desteklerken aynı zamanda pornografinin kilit karakteristiklerini (örneğin, genelde karakterin gelişiminden yoksun olmaları, cinselliğin sabit olması ve kadın kahramanın nihai olarak pasif olmayı ve istismar edilmeyi arzularını) açıkça gösterdiğini savunur. Pornografiden farkı, cinsiyetin aşk romanlarında romantizmin berisinde gizlenmesidir.

sağlaması bakımından da önemli. Root'un incelemesi (1985), medya dağılımı ve bunun doğurguları üzerine ender analizlerden biridir. Medya kurumları dışında kalan iletişim pratikleri üzerine de feminist incelemelere ayrıca ihtiyaç var. Banks ve Zimmerman (yayımlanma aşamasında) Mary Kay Kozmetik'e dair, büyük ölçüde Foucault'nun söylemsel strateji (1972, 1977) kavramına dayanan, ama aynı zamanda Marksist ve sosyalist feminist teoriden yararlanan şaşırtıcı bir analiz sağlar. Banks ve Zimmerman, şirket istismar biçimlerinin kadınların rollerindeki değişikliklere nasıl uyarlandığını göstermek için toplumsal pratikleri (Mary Kay yöneticileri, kadın satış elemanları ve müşteriler arasındaki), maddi oluşumları (ürünler, Mary Kay kendisi) ve ideolojileri (hem basın ilanlarında, eğitim malzemesinde, yıllık raporlarda vb. hem de toplumsal pratiklerde ve maddi oluşumlarda ortaya konduğu üzere) inceler. "Kadınların işgücüne girişlerini geleneksel çekirdek ailenin pekiştirimi olarak konumlandırması, ücretli emeğin kamusal alanı ile evin özel alanı arasındaki ayrımı bulanıklaştırması ve kadınlığın gösterenleriyle nitelenen bir iş çevresi önermesi sayesinde Mary Kay Kozmetik, ideolojik olarak popülerleştirilmiş feminizmin şefkatli ve yıkıcı olmayan bir aktarıcısı olarak işler" (Banks ve Zimmerman, yayımlanma aşamasında).

Bu örnek olay çalışması kadın satış elemanlarının ve müşterilerin bu stratejileri ne ölçüde algıladıklarını ya da bu stratejilere muhalefet ettiklerini incelemese de, belli bir anonim şirkete dair ender görülen bir içgörüye sahip bir sosyalist feminist ve ideolojik analiz önermektedir. Böyle daha birçok ampirik çalışmaya ihtiyaç olduğu açıktır.

Sosyalist feminizmin içerimlediği teorik karmaşıklık ampirik çalışmayı -ister temsil ve izleyiciler üzerine olsun, isterse üretim ya da dağıtım üzerine- daha basit teorilere dayanan incelemelerden kesinlikle daha kışkırtıcı kılar ve ayrıca kendi adıma, feminizmin teorik ve siyasal gelişimi açısından ampirik çalışmaların çok daha önemli olduğuna inanıyorum.

Sonuçlar

Feminist teoriler kadınların değersizleştirildiklerini varsayar ve bunun niçin böyle olduğunu sorar. Bunun sonucunda teorik açıklamalar mümkün birtakım çözümler önerir -radikal ayrılıkçılık, yeniden üretim üzerinde denetim, bireysel eylem, yeni rol modelleri,

haktanır bir ebeveynlik pratiği, dil ve öbür dışavurum tarzlarında değişiklikler, bir sosyalist devrim ve öbür toplumsal ve siyasal dönüşümler. Feminist teorinin hem bilimsel hem de siyasal itibar kazanabilmesi için çeşitli teorik açıklamaların açıkça ve eleştirel bir şekilde incelenmesi gerekir. Feminist teorinin feminist medya çalışmalarında daha bilinçli bir şekilde kullanılmasının teşvik edilmesi yoluyla araştırmaların hem teoriyi geliştirmek için hem de toplumun ve kitle iletişim araçlarının değişikliğe uğratılabileceği yolların aranmasında kullanılabileceğini önermekteyim. Bu konuma yerleşmekle, kadınların ezilmesi ve öbür haksızlıklar arasındaki bağıntıların, öbür toplumsal haksızlıklar üzerine yapılan çalışmaları ihmal etmeyi anlamsız kıldığını savunmuş oluyorum. Eleştirel araştırma-anadamar araştırma tartışmaları şimdiye kadar toplumsal cinsiyeti büyük ölçüde ihmal etmiş olsa da, bunun medya araştırması geleneklerinin teorilerini ve metodlarını feminist çalışmalar açısından ille de anlamsız kılması gerekmez. Bunların feminizm açısından göreceli değeri, ancak iletişim bilginleri feminizmi kendi argümanlarına katmaya çalıştıkça belirlenebilir. Bundan dolayı tüm teorilerin ve metodların doğuştan patriyarkal olduklarını ve yalnızca kadınların tecrübeleri üzerinde odaklaşmamız gerektiğini savunan ayrılıkçılara katılmıyorum.

Postmodernistler gibi feminist bilginler de uzlaşım teorisi teorilerine karşı çıkabilir, elbette²⁶. Ayrıca, feministlerin bir teorik ve metodolojik yaklaşımlar çoğulluğunu mu savunmaları gerektiği, yoksa bütünleşmiş bir kavramsal model geliştirmeye mi çalışmaları gerektiği üzerine bir tartışma sürecine benzer. Örneğin, Treichler (1986) gibi Kolodny de (1985) çoğulculuğu savunmakta. Gelgelelim, Marksizmden etkilenen birçok eleştirmen, çoğulculuğun muhalif güçleri nötrleştirme işlevi gören baştan çıkartıcı bir 'liberal söylen' olduğunu savunmuştur (örneğin, Showalter, 1985a: 13). Ben, bu yöndeki argümanlara yakınlık duyuyorum. Kadınların yaşantıları açısından er-

(26) Yakın bir geçmişte, birkaç feminist bilgin (örneğin, Balsamo, yayımlanma aşamasında; Jardine, 1985) postmodernistlerin konuları (örneğin, Habdige, 1986'da özetlendiği gibi) ve feministlerin uzlaşım teorisi ve metoda getirdikleri eleştiri arasındaki benzerliklere dikkat çekmişlerdir. Bu bilginiğin bir özeti için bkz. Balsamo (yayımlanma aşamasında). Ayrıca, Balsamo, feministler ve postmodernistler arasındaki ortak ilgilere rağmen, postmodernizmdeki ana figürlerin şimdiye kadar feminizmi ihmal ettiklerini savunur.

keklerden oldukça ayrıldıkları doğrudur, ama işe yarar tüm toplumsal teorilerin farklılıkları açıklama yeteneğinde olması gerekir. Bence, bir tutunum sağlama (dikkatlice sınırlandırılmış bağlamlar içinde ya da arasında) yolundaki amaç akademik özeni ve eleştiriyi daha da teşvik edecek ve çoğulculuğun kabullenilmesinin doğurması muhtemel olanlardan çok daha etkili siyasal sonuçların alınmasını kolaylaştıracaktır.

Ayrıca, mevcut yaklaşımların feminist ilgiler bakımından farklı değerlere sahip olduklarını savunmak istiyorum. Bu makale, çok daha erken bir dönemdeki Amerikan edebiyat eleştirisi bilginliğinin yanı sıra, Birleşik Devletler medya çalışmalarının çoğundaki feminist odağın, kadınların medyadaki mevcudiyetleri, yoklukları ve koşullarına ayarlı olduğunu gösteriyor. Bu araştırma yoluyla sızan liberal ideal basitçe ve dar bir şekilde, iletişim içeriğinde ve kurumlarında kadınlara, özellikle daha ziyade geleneksel olmayan kadınlara daha çok yer verilmesi yolundaki bir çağrıdan başka bir şey değil.

Bunun tersine, eleştirel bilginlerin feminist medya çalışmalarına yaklaşımları toplum, kadınların durumu ve kitle iletişimi bakımından anlamlı varsayımları bütünleştiren geniş bir doğaya sahip olma eğiliminde. Eleştirel bilginler ekonomik değişimin zorunluluğu hakkında yaptıkları varsayımlarında ayrılmaktadır. Daha geleneksel Marksistler (örneğin, Gallagher, 1981) medyanın yalnızca başat ekonomik ideolojiyi yansıttığını varsayar. Bundan dolayı, ekonomik dönüşüm öbür değişimler için bir öngerekliliktir. Sosyalist feministler iki alternatif konumdan birini üstlenir. Bazıları (örneğin, Kuhn, 1982 ve *Screen* dergisine katkıda bulunanların birçoğu) medyanın kültürü yaratma ve dönüştürmede neredeyse özerk bir iktidara sahip olduğunu varsayar. Öbürleri ise (örneğin, Byars, 1983; Williamson, 1978), analizlerinde hem kapitalist bağlamı hem de yapısal anlamı gözönünde bulundurma yolundaki çabalarında daha ilımlı bir konum üstlenir. Sözcüleri, Barrett (1980: 97) ideolojiyi dil, sanat ve kitle iletişim araçlarıyla anlamlar inşa etmek için tarihsel ve toplumsal olarak konumlanmış bir süreç olarak betimler. Eğer bu doğruysa, o vakit toplumun hem bu gerçeklik katında hem de kültürel çevrenin öbür öğelerinde temel değişimler yapılmaya çalışılması gerekir. Ama böylesi temel değişimler kolayca gerçekleştirilemez. Woolf (1929/1977), Barrett (1980) ve Tuchman'ın (1975) işaret ettiği gibi, sanatın, edebiyatın ve medya ürünlerinin yaratımı, sonuçta yaratıcılarının

algularını, değerlerini ve mesajlarını etkileyen maddi kaynakları gerektirir. Bu çevrim gözönüne alındığında, yeni ideolojiler bir kültüre hangi yollardan girer ve üstünlük kurmak için yarışır?

Bu soruyu yanıtlama girişimleriyle birlikte sosyalist feminist kültürel çalışmalar literatürü hızla gelişiyor ve evriliyor. Gelgelelim, sosyalist feminist teorisyenler ek birkaç sorunla daha karşılaşır. Sözcüleri, Marksist sınıf kategorileri kadınların tecrübeleriyle ne ölçüde tutarlıdır ve hangi ek gözlemlerin hesaba katılması gerekir (örneğin, Z. Eisenstein, 1979)? Sınıfsal baskı ve toplumsal cinsiyete dayalı baskı kavramları teorik olarak nasıl bütünleştirilebilir (örneğin, Barrett, 1980; Z. Eisenstein, 1979)? Irksal, etnik baskılara ve öbür baskı biçimlerine gereğince yer verilirken bu bütünleştirme nasıl yapılabilir (örneğin, Barrett & McIntosh, 1985)? Bu gözlemler, birarada veya ayrı ayrı alındığında ideoloji teorileriyle ne bakımdan ilişkilidir?

Sosyalist feminist kültürel çalışmalardaki bir boşluğun bu sorularla açıkça uğraşma konusundaki başarısızlıkta yatığına inanıyorum. Örneğin, toplumsal cinsiyete dayalı haksızlığa dair bir teorinin, bunun sınıfsal ya da irksal baskıyla ya da bir ideoloji teorisiyle suç ortaklığının tam anlamıyla ifade edilmeksizin sunulmasına sıkça rastlanır²⁷. Buna ek olarak, bu sorularla uğraşan çalışmaların çoğu safiyane teorikdir. Yakın bir tarihte *Journal of Communication Inquiry*'nin özel bir feminist sayısının (11-1) kolektif editörlüğünde yer alırken, dergiye önerilen yazılar arasında ne kadar az ampirik çalışma olduğunu görünce hayrete düştüm. Teorinin gelişiminde çok daha fazla sayıda ampirik çalışmanın nihai olarak önemli olacağına inanıyorum.

Geçtiğimiz yıllarda feminist akademisyenlerin, kadınların değersizleştirimini teorileştirmede karşılaşılan karmaşıklığın giderek daha çok farkına varmaları birçoğunu genel bir sosyalist feminist konuma yaklaştırdı. Daha önceden radikal feminist olan birçok araştırmacı, kadınların ezilmesinin yalnızca toplumsal cinsiyete ağırlık

(27) Marilyn Smith ve ben (yayımlanma aşamasında), televizyondaki hem sınıfsal hem de toplumsal cinsiyet tasvirlerini değerlendirmek için Wright (1979) ve Zillah Eisenstein'dan (1979) yararlandık. Ayrıca, Marchetti (yayımlanma aşamasında) iki filmde irksal ve cinsiyetçi ideolojilerin birbirlerini karşılıklı olarak pekiştirmelerini incelemektedir.

vererek çözülemeyeceğini anladı ve daha önceden Marksist feminist olan araştırmacılar toplumsal cinsiyete dayalı baskının kapitalizmin basit bir yansıması olduğunu savunma yönündeki çabalarından vazgeçti. Ayrıca, üstü örtük olarak liberal feminist düşünceler barındıran birçok insan (ben dahil) sosyalist feminizmi keşfetti ve araştırmalarının doğasını değiştirmeye başladı. Sonuç olarak, feminist iletişim araştırmasında en çok iki geniş teorik konunun sıvrıldığı görülüyor: Oldukça değişiklik gösteren bir sosyalist feminist konum ve açıkça sergilenmemiş, üstü örtük bir liberal konum. Teorinin geliştirilebilmesi için çok daha fazla çalışmaya ihtiyaç olsa da, bugünlerde sosyalist feminizmin kadınların ezilmesi üzerine teorik olarak daha kapsamlı bir perspektif önerdiğine kuşku yok.

Sosyalist feminizmin hasislikten yoksun olduğu ve tüm araştırma sorunları için en uygun perspektif olmayabileceği savunulabilir kesinlikle. Çoğu liberal ve ampirisist araştırmanın siyasal değerini, özellikle özgül kurumsal ve yasal amaçların ele geçirilmesinde kullanılacak kanıtlar olarak kabul ediyorum. Ama kadınların ikincil statüsünün çoğu kültürde o denli kolay değişmez bir şekilde kaldığı, çocuk bakımı pratiklerinin çoğunda pekiştirildiği ve ekonomik sistemlerin çoğunun içinde sıkıca yer aldığı olgusu gözönüne alındığında, liberal feministlere feminist teoriyi yeniden incelemeleri ve araştırmalarının uzun erimli teorik ve siyasal değerini gözden geçirmeleri tavsiye edilebilir görünüyor. Bu, eleştirel çalışmaların tipik nitel metodlarının kullanılmasına daima ihtiyaç duyulacağı anlamına gelmez. Belli bir araştırma sorununa en iyi seslenen metodların (ya da metod bileşimlerinin) daima epistemolojik değerlendirmelere yeterince yer verilerek seçilmesi gerekir. Kadınların medyaya ilintili olarak değersizleştiriminin karmaşıklığını ve araştırmalar aracılığıyla kitle iletişimi sürecinin birden fazla boyutuna eğilmek gerektiğini kabul etmek de önemli görünüyor.

Tüm dünyada medya kurumları ve medya işlemcileri üzerine çok daha fazla çalışmaya ihtiyaç var (Gallagher, 1981; UNESCO, 1985). İçerik analizlerine ve izleyici etkilerine dayanan değişme stratejilerinin, buna eşlik eden medya işlemcilerinin değerlerine ve davranışlarına dair ve medyanın kurumsal yapısına, siyasasına, hükümetle ilişkisine ve tarihsel bağlamına dair bilgi olmaksızın tasarlanamaya-

cağı açıktır. Hem özel çıkar gruplarının medya ürünleri üzerine hem de basit medya üzerine izleyici algılarına ve reaksiyonlarına dair daha fazla feminist araştırmaya ihtiyaç var. Kültürel çalışmalar içinde yer alan araştırmacıların izleyicilerle mülakatlar yapma yolunda giderek artan çabaları bu açıdan övgüye değer (Hobson, 1982; Radway, 1984)²⁸. Bununla birlikte, izleyicilerin toplumsal cinsiyet tasvirlerini zaman içinde nasıl işleme tabi tuttukları ve nasıl kullandıkları hakkında çok az şey biliyoruz.

Ayrıca feminist araştırmacıların hemen hiç keşfetmedikleri bazı iletişim araştırması alanları da var. Bunlar kadınların farklı ulusların iletişim sistemlerindeki rollerine dair karşılaştırmalı çalışmaları, yeni iletişim teknolojileriyle ilintili olarak toplumsal cinsiyete dair çalışmaları ve iletişimin gelişmesinde toplumsal cinsiyet müşahadeleri üzerine çeşitli düzeylerdeki araştırmaları içerir²⁹.

Bu alanların hepsinde de feminist çalışmaların hayati bir önemi var. Yeni medya teknolojilerinin sunumuyla ilintilendirilen siyasa kararlarında kadınların değişen rolleri üzerine araştırmalar yapılmasına ihtiyaç olduğu kesin. Yeni medyalar Üçüncü Dünya'da hızla yaygınlaşmakta, ama kadınların bu süreçte nasıl yer aldıkları üzerine yapılmış çok az araştırma var. Bu araştırmaların çoğu bugünlerde feminist medya araştırması içinde yer alanlardan yeni yönelimler göstermelerini gerektirecek. Bazı siyasa araştırmaları hukuki uzmanlık gerektirecek. Feministlerin analizlerini hem Birinci hem de Üçüncü

(28) Geliştirilmiş kapsamlı bir yaklaşımın başka bir örneği, Cantor ve Jones'un orta sınıfa (*Redbook*) ve işçi sınıfına (*True Story*) yönelik dergilerdeki öykülerin içerikleri, yazarları ve yazı işleri süreçleri arasındaki farklılıklar üzerine yaptıkları araştırmadır (1983). İki izleyici kesimine sunulduğu şekliyle kadınların kültüründe oldukça büyük farklılıkları betimlemekteler. Ayrıca, bulgular ve izleyiciler arasında mantıksal bağlantılar kurarak dergilerin piyasa eğilimlerini, yazı işlerinin siyasalarını ve yazar karakteristiklerini değerlendirmektedirler. Sözgelisi, dergilerdeki öykülerin sınıf ideolojisini pekiştirmedeki rolünü teorileştirmeye kalkışmaları da, çalışmaları, özel çıkar gruplarının medyalarına yoğunlaşmalarından ve imgelerin yaratıldıkları sürecin karmaşıklığını teslim etmelerinden ötürü övgüye değer.

(29) Farklı kültürlerdeki kurumlar ve süreçler arasındaki karşılaştırmalara birçok toplumsal bilimi disiplninde önem verilir. Gelgelelim, McLeod ve Blumler'a göre (yayımlanma aşamasında), genelde kitle iletişimi alanında karşılaştırmalı çalışmalar şimdiye kadar ihmal edilmiş bulunmaktadır.

Dünya'ya genişletebilmeleri için daha fazla feminist hukuk araştırmacılarına ihtiyacımız var³⁰.

Üçüncü Dünyanın gelişmesi çerçevesiyle ilintili olarak iletişim faaliyetlerinin konumunda kadınların rolleri ve temsilleri üzerine, finansal projelere ve ulusal kitle iletişim araçlarını da içeren araştırmalara ihtiyaç var. Gelişme sürecinde iletişimin konumuna dair teorileştirmelerde ve araştırmalarda toplumsal cinsiyet büyük ölçüde ihmal edilirken, gelişme sürecinde kadınlar üzerine yapılan araştırmalar kadınların ekonomik gelişmede halihazırdaki marjinalleştirilmelerini değiştirmek için çeşitli teorik ve ampirik argümanlara başvurdu. Gelgelelim, bu araştırmalar iletişim teorilerini ya da metodlarını gözönünde bulundurmamıştır (Steeves, 1986).

Özet olarak söylendikte, buraya kadar yapılan literatür taraması kadınların medyada değersizleştirimi -çalışanlar, temsiller, metinler ve izleyiciler olarak- üzerine yapılan araştırmaların, sözkonusu perspektif açıkça ortaya konmuş olsun ya da olmasın, neredeyse her zaman daha geniş bir feminist perspektifin parçası olarak iş gördüklerini göstermektedir. Radikal feminizm kadınların hiç değilse başlangıçta, kendi dillerinde özgürce ve açıkça konuşmayı öğrenebilecekleri kendi medya çevrelerini yaratmaları gerektiğini savunur. Liberal feminizm varolan sistem içindeki özgül değişikliklerin nihai olarak kadınlar için ifade özgürlüğünü ve hakkaniyeti sağlayabileceğini varsayar. Marksist feminizm, kadınların kitle iletişim araçlarındaki ya da başka yerlerdeki durumlarının değişebilmesi için önce tüm toplumun kapitalist üretim tarzından başlayarak değişmesi gerektiğini varsayar. Sosyalist feminizm ideolojik kurumlardaki toplumsal cinsiyete, sınıfa veırka dayalı birbirleriyle ilişkili baskı ve tahakküm ideolojilerinin açığa çıkartılmasının ve değiştirilmesinin önemini vurgular.

Bu perspektiflerin hepsinin ileri sürebilecekleri birer savunusu var. Gelgelelim, liberal feminist (sıklıkla ampirisist) araştırmacıların

(30) Bir arkadaşım, iletişim alanında doktorasını yaptıktan sonra, Üçüncü Dünya'da kadınlarla ilişkili olarak medya piyasası üzerine yapmak istediği bir araştırmaya hazırlık olarak hukuk öğrenimi görmeye karar verdi. Siyasal bakımından sonuçları olan bir Birinci Dünya feminist hukuki araştırmacılığının örneği Dyer ve Hauserman'ın cinsel saldırıya maruz kalan kurbanları içeren mahkemelerde elektronik medyanın kullanımı üzerine yaptıkları araştırmadır (1986).

çoğu teorik argümanlarını geliştirmemişlerdir. Bunun tersine, yalnızca metinler üzerinde yoğunlaşan birçok feminist araştırmacı (yapısalcılar dahil), indirgemecilikle ve gerçekçi siyasal stratejilere yeterince eğilmemekle eleştirilebilir. Gelgelelim, daha genç araştırmacılar feminist teorik literatürü inceledikçe³¹ ve belli bir yer edinmiş olan araştırmacılar kendi ontolojik ve epistemolojik varsayımlarını yeniden inceledikçe bu eleştirilerin giderek geçerliliğini yitireceğini tahmin etmek mümkün. Aynı zamanda, anadamar iletişim dergilerinin feminizme giderek daha çok yer vereceği konusunda umutluyum. Yakın geçmişteki feminist araştırmacılığın bu değişmelere önemli katkılarda bulunacağı açıktır.

Yazının alındığı kaynak:

Critical Studies in Mass Communication,
C.4, No.2, Haziran 1987, s.95-135.

KAYNAKLAR

- Abel, E., derl. (1982) *Writing and sexual difference*. Chicago: University of Chicago Press.
- Abel, E. & Abel, E. K., derl. (1983) *The Signs reader: Women, gender & scholarship*. Chicago: University of Chicago Press.
- Allen, D. & Densmore, D. (1986) "A radical feminist analysis of mass media", M. L. Allen, derl., *Index directory of women's media*. Washington, DC: Women's Institute for Freedom of the Press.
- Allen, R. C. (1985) *Speaking of soap operas*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.

(31) Basın Özgürlüğü için Kadın Enstitüsü'nün topladığı ve dağıttığı 68 kadın ve medya ders taslağının bir incelenişi yalnızca birkaç dersin feminist teori üzerine okumalar gerektirdiğini göstermektedir (1985). Bununla birlikte, bu durum, *Media Report to Women*'da (1985), 13 (6), 10-11'de betimlenen Ellen Wartella ve Lana Rakow'un ödül kazanan ders özetinin tesirinin yanısıra iletişim alanındaki öğretim üyeleri ve lisans sonrası öğrenciler arasında bugünlük yaygın olan feminist teoriye ilgiden ötürü değişme yolundadır. Başka bir alternatif de, feminist teoriyi vurgulayan derslerin muhtemelen birkaç yıl önce tesis edilmiş olduğu İngilizce ve sinema bölümlerinde önerilen dersleri incelemek olabilir.

- Althusser, L. (1971) *Lenin and philosophy and other essays*. London: NLB.
- Amesley, C. E. (1987) *Between the lines: Clusters of feminist belief*. Yayınlanmamış makale.
- Andreasen, M. & Steeves, H. L. (1983) "Employed women's assertiveness and openness as shown in magazine use", *Journalism Quarterly*, 60, 449-457.
- Arnold, E., Birke, L. & Faulkner, W. (1981) "Women and microelectronics: The case of word processor", *Women's Studies International Quarterly*, 4, 321-340.
- Atkin, C. & Miller, M. M. (1975, Nisan) *The effects of TV advertising on children: Experimental evidence*. Uluslararası İletişim Derneği Yıllık Toplantısına sunulan bildiri, Chicago.
- Avineri, S. (1968) *The social and political thought of Karl Marx*. Cambridge, England: Cambridge University Press.
- Baehr, H. (1980) "The 'liberated women' in television drama", *Women's Studies International Quarterly*, 3, 29-39.
- Baehr, H. & Ryan, M. (1984) *Shut up and listen! Women and local radio: A view from the inside*. London: Comedia.
- Balsamo, A. (yayınlanma aşamasında), "Un-wrapping the postmodern: A feminist glance", *Journal of Communication Inquiry*, 11 (1).
- Bandura, A. (1977) *Social learning theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Banks, J. & Zimmerman, P. R. (yayınlanma aşamasında) "The Mary Kay way: The feminization of a corporate discourse", *Journal of Communication Inquiry*, 11 (1).
- Barnes, J., Patterson, M., Arden, L. & Kang, N. J. (1984, Ağustos) *The effect of gender of source and reporter on news coverage*. Gazetecilik Eğitimi ve Kitle İletişimi Derneğinin Yıllık Toplantısına sunulan bildiri, Gainesville, FL.
- Barrett, M. (1980) *Women's oppression today*. London: Verso.
- (1985) "Introduction", F. Engels, *The origin of the family, private property and the state*. Harmondsworth, Middlesex, England: Penguin. (Orijinal eser 1884'de yayımlandı).
- Barrett, M. & McIntosh, M. (1985) "Ethnocentrism and feminist theory", *Feminist Review*, 20, 23-47.
- Barry, K. (1984) *Female sexual slavery*. New York: New York University Press.
- Baym, N. (1978) *Women's fiction: A guide to novels by and about women in America, 1820-1870*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Beasley, M. & Silver, S. (1977) *Women in media: A documentary sourcebook*. Washington, DC: Women's Institute for Freedom of the Press.
- Beauvoir, S. de (1952) *The second sex*. New York: Alfred A. Knopf.
- Becker, S. L. (1984) "Marxist approaches to media studies: The British experience", *Critical Studies in Mass Communication*, 1, 66-80.

- Bem, S & Bem, D. (1973) "Does sex-biased job advertising 'aid and abet' sex discrimination?", *Journal of Applied Social Psychology*, 3, 6-7.
- Betterton, R. (1985) "A question of difference", *Screen*, 26 (3-4), 102-109.
- Beuf, A. (1974) "Doctor, lawyer, household drudge", *Journal of Communication*, 24 (2), 142-145.
- Blackwood, R. E. (1983) "The content of news photos: Roles portrayed by men and women", *Journalism Quarterly*, 60, 710-714.
- Blakely, M. K. (1985, Nisan) "Is one woman's sexuality another woman's pornography?", *Ms*, s.34-47, 120-122.
- Blumler, J. & Katz, E., derl. (1974) *The uses of mass communications*. Beverly Hills: Sage.
- Booth, J. (1980) "Watching the family", *Women's Studies International Quarterly*, 3, 15-27.
- Brownmiller, S. (1975) *Against our will: Men, women and rape*. New York: Simon & Schuster.
- Brunsdon, C. (1981) "'Crossroads': Notes on soap opera", *Screen*, 22(4), 32-37.
- Buerkel-Rothfuss, N. L. & Mayes, S. (1981) "Soap opera viewing: The cultivation effect", *Journal of Communication*, 31 (3), 108-115.
- Bunch, C. (1975) "Lesbians in revolt", N. Myron & C. Bunch, derl., *Lesbianism and the woman's movement*. Baltimore: Diana Press.
- Burniston, S., Mort, F. & Weedon, C. (1978) "Psychoanalysis and the cultural acquisition of sexuality and subjectivity", Women's Studies Group, derl., *Women take issue: Aspects of women's subordination*. London: Hutchinson.
- Busby, L. (1974) "Defining the sex-role standard in network children's programmes", *Journalism Quarterly*, 51, 690-696.
- Butler, M. & Paisley, W. (1980) *Women and the mass media*. New York: Human Sciences Press.
- Byars, J. (1983) *Gender representation in Amirecan family melodramas of the nineteen-fifties*. Yayınlanmamış doktora tezi, University of Texas at Austin.
- (1987) "Reading feminine discourse: Prime-time television in the U.S.", *Communication*, 9, (3-4), 289-304.
- Cadman, E., Chester, G. & Pivot, A. (1981) *Rolling our own: Women as printers, publishers and distributors*. London: Minority Press.
- Cantor, M. & Jones, E. (1983) "Creating fiction for women", *Communication Research*, 10 (1), 111-137.
- Carveth, R. & Alexander, A. (1985) "Soap opera viewing motivations and the cultivation process", *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 29 (3), 259-273.
- Caplette, M. (1982) "Women in book publishing: A qualified success story", L. A. Coser, C. Kadushin & W. W. Powell, derl., *Books: The culture and commerce of publishing*. New York: Basic Books.

- Cassata, M. & Skill, T., derl. (1983) *Life on daytime television: Tuning-in American serial drama*. Norwood, NJ: Ablex.
- Chang, C. F. (1986) "Post-Marxism or beyond: Hall and Foucault", *Journal of Communication Inquiry*, 10 (3), 71-85.
- Chodorow, N. (1978) *The reproduction of mothering*. Berkeley: University of California Press.
- Cirkseña, K. (yayımlanma aşamasında) "Politics and difference: Radical feminist epistemological premises for communication studies", *Journal of Communication Inquiry*, 11 (1).
- Cokburn, C. (1983) *Brothers: Male dominance and technological change*. London: Pluto Press.
- Compesi, R. (1980) "Gratifications of daytime TV serial viewers", *Journalism Quarterly*, 57, 155-158.
- Courtney, A. & Lockeretz, S. (1971) "A women's place: An analysis of the roles portrayed by women in magazine advertisements", *Journal of Marketing Research*, 8, 92-95.
- Courtney, A. & Whipple, T. (1974) "Women in TV commercials", *Journal of Communication*, 24 (2), 110-118.
- Covert, C. L. (1981) "Journalism history and women's experience: A problem in conceptual change", *Journalism History*, 8 (1), 2-5.
- Coward, R. (1984) *Female desire: Women's sexuality today*. London: Paladin Books. (Türkçesi, *Kadınlık Arzuları: Günümüzde Kadın Cinselliği*, çev: Alev Türker, İstanbul, Ayrıntı Yay., 1989).
- Daly, M. (1979) *Gyn/ecology: The metaethics of radical feminism*. Boston: Beacon Press.
- (1984) *Pure lust*. Boston: Beacon Press.
- Delphy, C. (1984) "The main enemy", C. Delphy, *Close to home: A materialist analysis of women's oppression* (derleyen ve çeviren D. Leonard). London: Hutchinson.
- de Lauretis, T. (1984) *Alice doesn't: Feminism, semiotics, cinema*. Bloomington: Indiana University Press.
- Doane, M. A. (1982) "Film and the masquerade: Theorizing the female spectator", *Screen*, 23 (3-4), 74-87.
- Doane, M. A., Mellencamp, P. & Williams, L., derl. (1984) *Re-Vision*. Frederick, MD: University Publications of America.
- Dominick, J. & Rauch, G. (1972) "The image of women in network TV commercials", *Journal of Broadcasting*, 16, 259-265.
- Donovan, J. (1985) *Feminist theory: The intellectual traditions of American feminism*. New York: Frederick Ungar Publishing.
- Douglas, A. (1977) *The feminization of American culture*. New York: Avon.
- Drabman, R., Hammer, D. & Jarvie, G. (1976) *Children's perceptions of media-portrayed sex roles across ages*. Jackson: University of Mississippi Medical Centre, Dept. of Psychiatry and Human Behavior.
- Durkin, K. (1984) "Children's accounts of sex-role stereotypes in television", *Communication Research*, 11(3), 341-362.

- Dworkin, A. (1980) "Pornography and grief", L. Ledderer, derl., *Take back the night*. New York: William Morrow.
- Dyer, C. S. & Haserman, N. R. (1986) "Exemption of sexual assault victims from electronic news coverage in court", *Sexual Coercion & Assault*, 1(3), 81-93.
- Eagleton, M., derl. (1986) *Feminist literary theory: A reader*. New York: Basil Blackwell.
- Ehrenreich, E. (1984) "Life without father: Reconsidering socialist-feminist theory", *Socialist Review*, 14 (1), 48-57.
- Eisenstein, E. (1979) *The printing press as an agent of change: Communications and cultural transformations in early-modern Europe* (1. ve 2. cilt). Cambridge, England: Cambridge University Press.
- Eisenstein, Z. R. (1979) "Developing a theory of capitalist patriarchy and socialist feminism", Z. R. Eisenstein, derl., *Capitalist patriarchy and the case for socialist feminism*. New York: Monthly Review Press.
- Ellmann, M. (1986) *Thinking about women*. New York: Harcourt, Brace & World.
- Elshtain, J. B. (1981) *Public man, private woman: Women insocial and political thought*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Engels, F. (1985) *The origin of the family, private property and the state*. Harmondsworth, Middlesex, England: Penguin. (Orijinal eser 1884 yılında yayımlandı).
- Epstein, L. K., derl. (1978) *Women and the news*. New York: Hastings.
- Feurer, J. (1984) "Melodrama, serial form and television today", *Screen*, 25 (1), 4-16.
- Fetterly, J. (1978) *The resisting reader. A feminist approach to American fiction*. Bloomington: Indiana University Press.
- Fine, M. G. (1981) "Soap opera conversations: The talk that binds", *Journal of Communication*, 31 (3), 91-107.
- Firestone, S. (1970) *The dialectic of sex: The case for feminist revolution*. New York: William Morrow.
- Fischer, P. & Torney, J. (1976) "Influence of children's stories on dependency: A sex-typed behavior", *Developmental Psychology*, 12, 489-490.
- Flitterman, S. (1985) "Thighs and whiskers: The fascination of 'Magnum PI'", *Screen*, 26 (2), 42-58.
- Foss, K. A. & Foss, S. K. (1983) "The status of research on women and communication", *Communication Quarterly*, 31, 195-204.
- Foucault, M. (1972) *The archaeology of knowledge and the discourse on language*. New York: Harper & Row.
- (1977) *Discipline and punish: The Birth of the prison*. New York: Random House. (Türkçesi, *Hapishanenin Doğuşu*, çev: Mehmet Ali Kılıçbay, Ankara, İmge Yay., 1992).
- Fox-Genovese, E. (1982) "Placing women's history in history", *New Left Review*, 133, 5-29.

- Franzwa, H. (1974) "Working women in fact and fiction", *Journal of Communication*, 24 (2), 104-109.
- French, M. (1977) *The Women's Room*. New York: Summit Books.
- Freuh, T. & McGhee, P. (1975) "Traditional sex-role development and amount of time spent watching television", *Development Psychology*, 11, 109.
- Gallagher, M. (1981) *Unequal opportunities: The case of women and the media*. Paris: UNESCO Press.
- Gardiner, J. K. (1982) "On female identity and writing by women", E. Abel, derl., *Writing and sexual difference*. Chicago: University of Chicago Press.
- Gerbner, G. & Gross, L. (1976) "The scary world of TV", *Psychology Today*, 9, 41-45.
- Gerbner, G., Gross, L., Morgan, M. & Signorielli, N. (1980) "The 'mainstreaming' of America: Violence profile No.11", *Journal of Communication*, 30 (3), 19-29.
- Gilligan, C. (1982) *In a different voice*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Glazer, N. (1980) "Overworking the working woman: The double day in a mass magazine", *Women's Studies International Quarterly*, 3, 79-93.
- Graham, H. (1983) "Do her answer fit his questions? Women and the survey method", E. Gamarnikow, E. D. Morgan, D. J. Purvis & D. Taylorson, derl., *The public and the private*. London: Heinemann.
- Gramsci, A. (1971) *Selection from the prison notebooks of Antonio Gramsci* (derleyen ve çeviren: Q. Hoare & G. N. Smith). New York: International Publishers. (Türkçesi, *Hapishane Defterleri. Seçmeler*, çev: Kenan Somer. İstanbul, Onur Yay., 1986).
- Gregg, N. (yayımlanma aşamasında) "Reflections on the feminist critique of objectivity", *Journal of Communication Inquiry*, 11(1).
- Gross, L. & Jeffries-Fox, S. (1978) "What do you want to be when you grow up, little girl?", G. Tuchman, A. K. Daniels & J. Benet, derl., *Hearth and home: Images of women in the mass media*. New York: Oxford University Press.
- Grossberg, L. (1983) "Cultural studies revisited and revised", M. S. Mander, derl., *Communications in transition: Issues and debates in current research*. New York: Praeger.
- Guenin, Z. (1975) "Women's pages in American newspapers. Missing out in contemporary content", *Journalism Quarterly*, 52, 66-69.
- Hall, S. (1980a) "Cultural studies and the centre: Some problematics and problems", S. Hall, D. Hobson, A. Lowe & P. Willis, derl., *Culture, media & language: Working papers in cultural studies, 1972-79*. London: Hutchinson.
- (1980b) "Encoding/decoding", S. Hall, D. Hobson, A. Lowe & P. Willis, derl., *Culture, media & language: Working papers in cultural studies, 1972-79*. London: Hutchinson. (Türkçesi, "Televizyon Söylemi: Düzgeleme ve Düzge Açıklama", Çev: Seçil Büker, *Kurgu*, No.4, 1981, s. 323-331)

- (1982) "The rediscovery of ideology: Return of the repressed in media studies", M. Gurevitch, T. Bennett, J. Curran & J. Wollacott, derl., *Culture, society and the media*. New York: Methuen. (Türkçesi elinizdeki derlemede mevcut).
- Hartmann, H. (1978) "The unhappy marriage of Marxism and feminism: Towards a more progressive union", A. Jaggar & P. Rothenberg, derl., *Feminist frameworks: Alternative theoretical accounts of the relations between women and men*. New York: McGraw-Hill.
- Hartsock, N. C. M. (1983) *Money, sex and power: Toward a feminist historical materialism*. New York: Longman.
- Hebdige, D. (1986) "Postmodernism and 'the other side' ", *Journal of Communication Inquiry*, 10 (2), 78-98.
- Herzog, H. (1944) "What do we really know about daytime serial listeners?", P. F. Lazarsfeld & F. Stanton, derl., *Radio Research, 1942-1943*. New York: Duell, Sloan & Pearce.
- Hiatt, M. (1977) *The way women write*. New York: Teachers College Press.
- Hobson, D. (1980) "Housewives and the mass media", S. Hall, D. Hobson, A. Lowe & P. Willis, derl., *Culture, media & language: Working papers in cultural studies, 1972-79*. London: Hutchinson.
- (1982) *Crossroads*. London: Methuen.
- Hoggart, R. (1957) *The uses of literacy: Aspects of working class life with special reference to publications and entertainment*. New York: Oxford University Press.
- Honey, M. (1984) *Creating Rosie the riveter: Class, gender and propaganda during World War II*. Amherst: University of Massachusetts Press.
- Hull, G. T., Scott, P. B. & Smith, B., derl. (1982) *All the women are white, all the blacks are men, but some of us are brave*. Old Westbury, NY: The Feminist Press.
- Jaddou, L. & Williams, J. (1981) "A theoretical contribution to the struggle against the dominant representations of women", *Media, Culture and Society*, 3, 105-124.
- Jaggar, A. M. (1983) *Feminist politics and human nature*. Sussex, England: The Harvester Press.
- Janus, N. Z. (1977) "Research on sex-roles in the mass media: Toward a critical approach", *Insurgent Sociologist*, 7, 19-32.
- Jardine, A. (1985) *Gynesis: Configurations of women and modernity*. New York: Cornell University Press.
- Jayarathne, T. E. (1983) "The value of quantitative methodology for feminist research", G. Bowles & R. D. Klein, derl., *Theories of women's studies*. London: Routledge & Kegan.
- Kaplan, E. A. (1983) *Women and film: Both sides of the camera*. London: Methuen.
- Keller, E. F. (1985) *Reflections on gender and science*. New Haven, CT: Yale University Press.

- Kohlberg, L. (1966) "A cognitive developmental analysis of sex-role concepts and attitudes", E. Maccoby, derl., *The development of sex differences*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Kolodny, A. (1985) "Dancing through the minefield: Some observations on the theory, practice and politics of feminist literary criticism", E. Showalter, derl., *The new feminist criticism*. New York: Pantheon Books.
- Kramarae, C. & Rakow, R. (1986, Haziran) "After awhile you become a part of the machine: Women's work as communications technology", *Ulusal Kadın Çalışmaları Derneğinin Yıllık Toplantısında sunulan bildiri*, Urbana.
- Kristeva, J. (1975) "The subject in signifying practice", *Semiotexte*, 1 (3), 19-34.
- (1981) "Women's time", *Signs*, 7, 13-35.
- Kuhn, A. (1982) *Women's pictures: Feminism and cinema*. London: Routledge & Kegan Paul.
- (1984) "Women's genres", *Screen*, 25 (1), 18-28.
- Lacan, J. (1977) *The four fundamental concepts of psychoanalysis* (derleyen J. Moller, çeviren A. Sheridan). London: Hogarth Press. (Orijinal eser 1973 yılında yayımlanmıştır).
- (1968) *The language of the self* (çev: A. Wilder). Baltimore: Johns Hopkins Press.
- Lakoff, R. (1975) *Language and women's place*. New York: Harper & Row.
- Lazier-Smith, L. (1984, Ağustos) "Coverage or cover-up: A comparison of newspaper coverage of the 19th Amendment and the Equal Rights Amendment"
- Lederer, L., derl. (1980) *Take back the night*. New York: William Morrow.
- Leman, J. (1980) "The advice of a real friend. Codes of intimacy and oppression in women's magazines, 1937-1955", *Women's Studies International Quarterly*, 3, 63-78.
- Lichter, R. S., Lichter, L. S. & Rothman, S. (1983) "Hollywood and America: The odd couple", *Public Opinion*, 6 (4), 54-58.
- (1986) "From Lucy to Lacey: TV's dream girls", *Public Opinion*, 9 (3), 16-19.
- Loughlin, B. (1983) "The women's magazine short story heroine", *Journalism Quarterly*, 60, 138-142.
- Lull, J., Mulac, A. & Rosen, S. L. (1983) "Feminism as a predictor of mass media use", *Sex Roles*, 9 (2), 165-177.
- Malamuth, N. & Donnerstein, E., derl. (1984) *Pornography and sexual aggression*. New York: Academic Press.
- Maracek, J., Piliavin, J., Fitzsimmons, E., Krogh, E., Leader, E. & Trudell, B. (1978) "Women as TV experts: The voice of authority?", *Journal of Communication*, 28 (1), 159-168.
- Marchetti, G. (yayımlanma aşamasında) "The threat of captivity: Hollywood and the sexualization of race relations in *The Girls of the White Orchid* and *The Bitter Tea of General Yen*", *Journal of Communication Inquiry*, 11 (1).
- Marks, E. & Courtivron, I de, derl. (1981) *The new French feminisms*. Sussex, England: The Harvester Press.
- Marx, K. (1975) *Karl Marx: Early Writings* (çev: R. Livingstone & G. Benton). New York: Vintage Books (Orijinal eser 1844-1845'de yayımlandı).
- Marzolf, M. (1977) *Up from the footnote: A history of women journalists*. New York: Hasting House.
- Mather, A. (1974a) "A history of feminist periodicals, Part I", *Journalism History*, 1 (3), 82-85.
- (1974b) "A history of feminist periodicals, Part II", *Journalism History*, 1 (4), 108-111.
- (1975) "A history of feminist periodicals, Part III", *Journalism History*, 2 (1), 19-23.
- Mattelart, M. (1982) "Women and the cultural industries", *Media, Culture and Society*, 4, 133-151.
- McArthur, L. & Eisen, S. (1976) "Achievements of male and female story-book characters as determinants of achievement behavior by boys and girls", *Journal of Personality and Social Psychology*, 33, 467-473.
- McCombs, M. E. & Shaw, D. L. (1972) "The agenda-setting function of the media", *Public Opinion Quarterly*, 36, 176-187.
- McLellan, D. (1973) *Karl Marx: His life and thought*. New York: Harper & Row.
- McLeod, J. M., Becker, L. B. & Byrnes, J. E. (1974) "Another look at the agenda-setting function of the press", *Communication Research*, 1 (2), 131-165.
- McLeod, J. M. & Blumler, J. G. (yayımlanma aşamasında) "The macrosocial level of communication science", S. H. Chaffee & C. Bergef, derl., *Handbook of communication science*. Beverly Hills: Sage.
- McNeil, J. (1975) "Feminism, femininity and the television series: A Content analysis", *Journal of Broadcasting*, 19, 259-271.
- McRobbie, A. (1982) "Jackie: An ideology of adolescent femininity", B. Waites, T. Bennett & G. Martin, derl., *Popular culture: Past and present*. London: Croom Helm.
- Miller, M. & Reeves, D. B. (1976) "Children's occupational sex-role stereotypes: The linkage between television content and perception", *Journal of Broadcasting*, 20, 35-50.
- Miller, S. (1975) "The content of news photos: Women's and men's roles", *Journalism Quarterly*, 52, 70-75.
- (1976) "Changes in women's lifestyle sections", *Journalism Quarterly*, 53, 641-647.
- Millett, K. (1970) *Sexual politics*. Garden City, NY: Doubleday.
- Miner, M. M. (1984) *Insatiable appetites: Twentieth century American women's bestsellers*. Westport, CT: Greenwood Press.
- Mischel, W. (1966) "A social-learning view of sex differences in behavior", E. Maccoby, derl., *The development of sex differences*. Stanford, CA: Stanford University Press.

- (1970) "Sex typing and socialization", P. Mussen, derl., *Carmichael's manual of child psychology*. New York: Wiley.
- Mitchell, J. (1975) *Psychoanalysis and feminism*. New York: Vintage Books.
- Miyazaki, T. (1981) "Housewives and daytime serials in Japan: A uses and gratifications perspective", *Communication Research*, 8 (3), 323-241.
- Modleski, T. (1982) *Loving with a vengeance: Mass-produced fantasies for women*. London: Methuen. (Türkçesi, *Hinçla Sevmek: Kadınlar İçin Kitlesele Fantezi Üretimi*, çev: Yavuz Alogan, İstanbul, Pencere Yay., -tarihsiz).
- Moers, E. (1976) *Literary women: The great writers*. Garden City, NY: Doubleday.
- Morgan, R. (1980) "Theory and practice: Pornography and rape", L. Lederer, derl., *Take back the night*. New York: William Morrow.
- Morley, D. (1980) *The 'nationwide' audience: Structure and decoding*. London: British Film Institute.
- Mulvey, L. (1975) "Visual pleasure and narrative cinema", *Screen*, 16 (3), 6-18. (Türkçesi, "Görsel Haz ve Anlatı Sineması", çev: Nilgün Abisel, 25. *Kare*, No.3, s.18-24.
- Mussel, K. (1984) *Fantasy and reconciliation: Contemporary formulas of women's romance fiction*. Westport, CT: Greenwood Press.
- Newkirk, C. R. (1977) "Female roles in non-fiction of three women's magazines", *Journalism Quarterly*, 54, 780-781.
- Newton, J. (1981) *Women, power and subversion: Social strategies in British fiction, 1778-1860*. Athens: University of Georgia Press.
- Newton, J., Ryan, M. P. & Walkowitz, J. R., derl. (1983) *Sex and class in women's history*. New York: Routledge & Kegan Paul.
- Ogan, C. (1980) "On their way to the top? Men and women middle level newspaper managers", *Newspaper Research Journal*, 1 (30), 51-62.
- Ogan, C., Brown, C. J. & Weaver, D. H. (1979) "Characteristics of managers of selected U.S. daily newspapers", *Journalism Quarterly*, 56, 803-809.
- O'Donnell, K. & O'Donnell, W. (1978) "Update: Sex-role messages in TV", *Journal of Communication*, 28 (1), 156-158.
- Olsen, T. (1978) *Silences*. New York: Dell.
- Ortner, S. B. (1974) "Is female to male as nature is to culture?", M. Z. Rosaldo & L. Lamphere, derl., *Woman, culture and society*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Perkins, T. E. (1979) "Rethinking stereotypes", M. Barrett, P. Corrigan, A. Kuhn & J. Wolff, derl., *Ideology and cultural production*. New York: St. Martin's Press.
- Piercy, M. (1978) *Woman on the edge of time*. New York: Fawcett.
- Pingree, S. (1978) "The effects of non-sexist television commercials and perceptions of reality on children's attitudes about women", *Psychology of Women Quarterly*, 2, 262-277.
- Pingree, S., & Hawkins, R. (1980) "Childreñ and media", M. Butler & W. Paisley, derl., *Women and the mass media*. New York: Human Science Press.
- Pingree, S., Hawkins, R., Butler, M. & Paisley, W. (1976) "A scale for sexism", *Journal of Communication*, 26 (4), 193-200.
- Pollock, G. (1977) "What's wrong with images of women?", *Screen Education*, 24, 25-33.
- Potter, W. J. (1985) "Gender representations in elite newspapers", *Journalism Quarterly*, 62, 636-640.
- Radway, J. A. (1984) *Reading the romance: Women, patriarchy and popular literature*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.
- (1986) "Identifying ideological seams: Mass culture, analytical method and political practice", *Communication*, 9 (1), 93-123.
- Rakow, L. F. (1986a) "Feminist approaches to popular culture: Giving patriarchy its due", *Communication*, 9 (1), 19-41.
- (1986b) "Rethinking gender research in communication", *Journal of Communication*, 36 (4), 11-26.
- Register, C. (1975) "American feminist literary criticism: A bibliographical introduction", J. Donovan, derl., *Feminist literary criticism*. Lexington: University of Kentucky Press.
- Rich, A. (1979) *On lies, secrets and silence: Selected prose 1966-1978*, NY: W. W. Norton.
- Robinson, L. (1978) *Sex, class and culture*. Bloomington: Indiana University Press.
- Root, J. (1985) "Distributing 'a question of silence'", *Screen*, 26 (6), 58-64.
- Rubin, A. (1985) "Uses of daytime television soap operas by college students", *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 29 (3), 241-258.
- Ruthven, K. K. (1984) *Feminist literary studies: An introduction*. Cambridge, MA: Cambridge University Press.
- Seggar, J., Hafen, J., & Hannonen-Gladden, H. (1981) "Television's portrayal of minorities and women in drama and comedy drama 1971-80", *Journal of Broadcasting*, 25, 277-288.
- Seiter, E. (1986) "Stereotypes and the media: A re-evaluation", *Journal of Communication*, 36 (2), 14-26.
- Selzer, J. A. (1984) *The gender gap: Social evolution and social revolution*. Yayınlanmamış doktora tezi, University of Iowa, Iowa City.
- Serra, M. R. & Kallan, R. A. (1983) "Sexual egalitarianism on TV: Analysis of 'PM Magazine'", *Journalism Quarterly*, 60, 535-538.
- Sexton, D. & Haberman, P. (1974) "Women in magazine advertisements", *Journal of Advertising Research*, 14, 41-46.
- Showalter, E. (1977) *A literature of their own: British women novelists from Bronte to Lessing*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- (1979) "Toward a feminist poetics", M. Jacobus, derl., *Women writing and writing about women*. London: Croom Helm.

- (1985a) "Introduction: The feminist critical revolution", E. Showalter, derl., *The new feminist criticism*. New York: Pantheon.
- , derl. (1985b) *The new feminist criticism*. New York: Pantheon.
- Smith, M. Yodelis (1982) "Research retrospective: Feminism and the media", *Communication Research*, 9 (1), 145-160.
- Smith, M. & Matre, M. (1975) "Social norms and sex roles in romance and adventure magazines", *Journalism Quarterly*, 52, 309-315.
- Snitow, A. B. (1984) "Mass market romance: Pornography for women is different", *Radical History Review*, 20, 141-161.
- Sohn, A. B. (1984) "Goals and achievement orientations of women newspaper managers", *Journalism Quarterly*, 61, 600-605.
- Sontag, S. (1969) *Styles of radical will*. New York: Farrar, Strauss and Giroux.
- Spacks, P. M. (1975) *The female imagination*. New York: Alfred A. Knopf.
- Spender, D. (1980) *Man made language*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Spivak, G. C. (1986) "French feminism in an international frame", M. Eagleton, derl., *Feminist literary theory*. New York: Basil Blackwell.
- Sprafkin, J. & Liebert, R. M. (1978) "Sex-typing and children's television preferences", G. Tuchman, A. K. Daniels & J. Benet, derl., *Hearth and home: Images of women in the mass media*. New York: Oxford University Press.
- Stanley, L. & Wise, S. (1983) "Back into the personal or: Our attempt to construct 'feminist research'", G. Bowles & R. D. Klein, derl., *Theories of women's studies*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Steeves, H. L. (1986, Ağustos) "Feminism, communication and development: Complementary goals in the context of East Africa", Uluslararası Kitle İletişimi Araştırması Derneği'nin konferansında sunulan bildiri, New Delhi, India.
- Steeves, H. L. & Smith, M. C. (yayımlanma aşamasında) "Class and gender in prime-time television entertainment: Observations from a socialist feminist perspective", *Journal of Communication Inquiry*, 11 (1).
- Streicher, H. W. (1974) "The girls in the cartoons", *Journal of Communication*, 24, 125-129.
- Swan, M. (1986, Ağustos) "Fighting pornography in the name of feminism: Taking positions around the MacKinnon-Dworkin Ordinance"
- Tedesco, N. (1974) "Patterns in prime time", *Journal of Communication*, 24 (2), 119-124.
- Thorne, B., Kramarae, C. & Henley, N., derl. (1983) *Language, gender and society*. Rowley, MA: Newbury House Publishers.
- Thoveron, G. (1986) "European televised women", *European Journal of Communication*, 1 (3), 289-300.
- Treichler, P. (1986) "Teaching feminist theory", G. Nelson, derl., *Theory in the classroom*. Urbana: University of Illinois Press.
- Tuchman, G. (1975) "Women and the creation of culture", M. Millan & R. M. Kanter, derl., *Another voice: Feminist perspectives on social life and social science*. New York: Doubleday.

- (1979) "Women's depiction by the mass media", *Signs*, 4, 528-542.
- (1978) "The symbolic annihilation of women by the mass media", G. Tuchman, A. K. Daniels & J. Benet, derl., *Hearth & home: Images of women in the mass media*. New York: Oxford University Press.
- Turov, J. (1974) "Advising and ordering: Daytime, prime-time", *Journal of Communication*, 24 (2), 138-141.
- UNESCO (1985) *Communication in the service of women: A report on action and research programmes, 1980-1985*. Paris: UNESCO Press.
- Vogel, L. (1983) *Marxism and the oppression of women: Toward a unitary theory*. New Brunswick, NJ: Rutgers University Press.
- Wagner, L. & Banos, J. (1973) "A woman's place: A follow-up analysis of the roles portrayed by women in magazine advertisements", *Journal of Marketing Research*, 19, 213-214.
- Weitzman, L., Eifler, D., Hokada, E. & Ross, C. (1972) "Sex role socialization in picture books for preschool children", *American Journal of Sociology*, 77, 1125-1149.
- Williams, F., LaRose, R. & Frost, F. (1981) *Children, television and sex-role stereotyping*. New York: Praeger.
- Williams, R. (1961) *The long revolution*. New York: Columbia University Press.
- (1977) *Marxism and literature*. New York: Oxford University Press. (Türkçesi, *Marksizm ve Edebiyat*, çev: Esen Tamm. İstanbul, Adam Yay., 1990).
- Williamson, J. (1978) *Decoding advertisements: Ideology and meaning in advertising*. London: Marion Boyars.
- Wilson, E. (1981) "Psychoanalysis: Psychic law and order", *Feminist Review*, 8, 63-78.
- Winship, J. (1978) "A woman's world: 'Woman' -an ideology of femininity", Kadın Çalışmaları Grubu, derl., *Women take issue*. London: Hutchinson.
- (1980) *Advertising in women's magazines: 1956-1974*. Stencilled Occasional Paper; University of Birmingham, Centre for Contemporary Cultural Studies, Women's Series SP No.59, s.113-154.
- Women's Institute for Freedom of the Press (1984) *Syllabus sourcebook on media and women*. Washington, DC: Women's Institute for Freedom of the Press.
- Woolf, V. (1977) *A room of one's own*. London: Panther Books. (Orijinal eser 1929 yılında yayımlandı). (Türkçesi, *Kendine Ait Bir Oda*, çev: Suğra Öncü. İstanbul, Afa Yay., 1992 -beşinci basım).
- Wright, E. O. (1979) *Class structure and income determination*. New York: Academic Press.